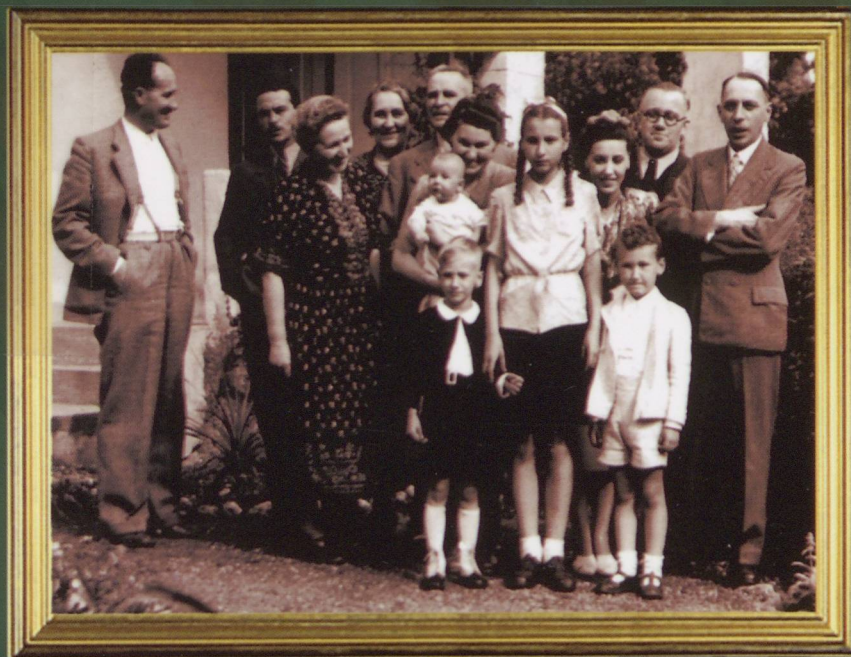

Kesselyák Péter

FÖLDINDULÁS

SZEMTANÚ

Földindulás

Szemtanú
IX.

Sorozatszerkesztő:
JANCSÁK CSABA

X 71485

Kesselyák Péter

Földindulás

Emlékirat

BELVEDERE
KÖNYV-ÉRTÉKESÍTŐ

Szeged, 2008

A kötet megjelenését támogatták

Főiskolások a Szegedi Universitasban Alapítvány
Szegedi Tudományegyetem Polgáriért Alapítvány

Borítóterv
MAJZIK ANDREA

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000653772

X 71485

ISBN 978-963-9573-45-1
ISSN 1587-2963

© Kesselyák Péter 2008
© Belvedere Meridionale 2008

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
FORRÓ TAVASZ	7
EGY NYÁR KAKASSZÉK-FÜRDŐN	12
MENEKÜLÉS	13
ÉDESAPÁM KÁLVÁRIÁJA	16
RÓZSADOMBI HETEK	17
VÁNDORBOTTAL A NYUGATI HATÁRSZÉL FELÉ	22
LEHORGONYZÁS VÉPEN	23
VÉPI HÉTKÖZNAPOK	24
ÜNNEPLÉS ÉS CSALÓDOTTSÁG	28
1945	30
ÚJ FELFEDEZÉSEK	31
ZAJLIK A HÁBORÚ	33
RÖVID KÖZJÁTÉK	34
MEGKEZDŐDIK AZ UTOLSÓ FELVONÁS	34
FELSZABADULTUNK	38
NAGYAPA HALÁLA	39
HOGYAN TOVÁBB?	41
FELVIRRAD A NAGY NAP	41
ÚTBAN HAZAFELÉ	42
EGY NAP BUDAPESTEN	46
MÉG EGY NEHÉZ ÚTSZAKASZ TÜNDÉRORSZÁGIG	47
BEILLESZKEDÉS AZ OTTHONI KÖRNYEZETBE	51
A TÁVOLLÉTÜNKBEN TELT SZEGEDI HÓNAPOK NÉHÁNY ESEMÉNYE ...	53
FŐISKOLAI TANÁRBÓL CSÉPLŐGÉPMUNKÁS	57
HADIKÓRHÁZBÓL ISMÉT FŐISKOLA	58
UTÓSZÓ	59
AZ EMLÉKIRATBAN ÉRINTETT SZEMÉLYISÉGEK	60

ELŐSZÓ

Mindig szemem előtt lebeg Petőfi Sándor Ars Poetikájának sarkalatos mondata:

*„Ha nincs más dolgod, mint eldalolni saját fájdalmad s örömed,
Nincs rád szüksége a világnak, s ezért e szent fát félretedd!”*

Azért szólalok meg mégis, mert – bár első sorban gyermekeimnek kívántam tanulságul hagyni a II. világháború utolsó évének odyszeuszi hányattatásait, amelyeket 8-9 évesen éltem meg – lehet majd találni ebben a beszámolóban a személyes gyermekkori tapasztalatokon túl néhány olyan történelmi értékű adalékot is, amely túlmutat az egyéni sors útvesztőin, és amire talán azt mondhatja a fiatalabb generáció is utólag: érdemes volt meghallgatni.

FORRÓ TAVASZ

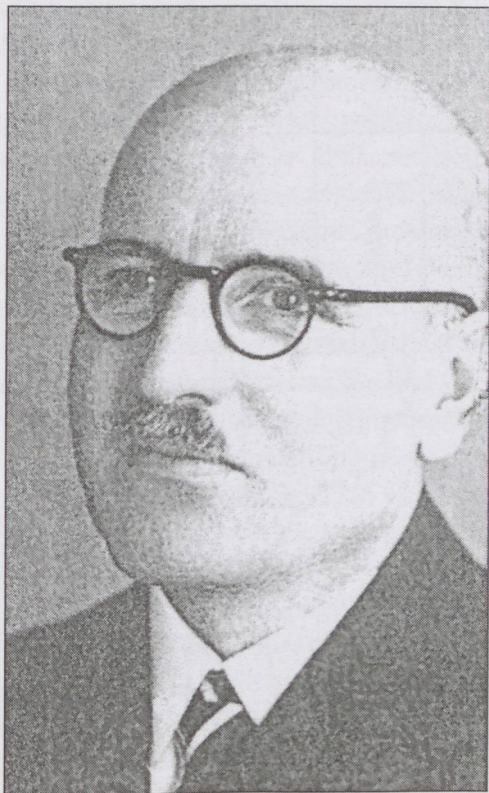
1944 március huszadikát írtak. A szegedi Árpád-téri elemi iskola tantermeiben halk zsibongással gyülekeztek a diákok, várva a hétfő reggeli tanítás megkezdését. Rózsa Imre tanító bácsi gondterhelt arccal lépett be a 2. b osztályba és valami olyan történt, amire nem számítottunk. Felénk fordulva csendre intett és lehorgasztott fejjel bejelentette: A németek tegnap megszállták Magyarországot. Közvetlen háborús veszélybe sodródtunk, bármikor bombázhatnak bennünket. A tanügyi hatóság úgy döntött, hogy nem járunk tovább iskolába. Most menjetek szépen haza és holnap 8 órára gyertek be a bizonyítványotokért – mondta. Mindenki megkapja azt az évvégi osztályzatot, amit eddig kiérdemelt.

Dermedt csend fogadta a bejelentést, majd lassan ocsúdva összezecsomagoltuk az éppen csak most kirakott motyóinkat és a szokásos útvonal szerinti csoportos rendben hazafelé vettük útunkat.

Különös, felemás érzés töltött el: hirtelen ölünkbe pottyant a szabadság, anélkül, hogy kiérdemeltük volna. Mekkora lehetőség! Szabadon játszhatom a barátaimmal, amennyit csak akarok. Ugyanakkor megfosztva éreztem magam a lelkiismeretes tanulás utáni jól megérdemelt vakáció örömétől. Meg aztán a háborús veszély első felhői is megjelentek az égen. A felnőttek hónapok óta hangoztatott aggályoskodásait eddig nem vettem komolyan, s íme, ebben is lehet valami.

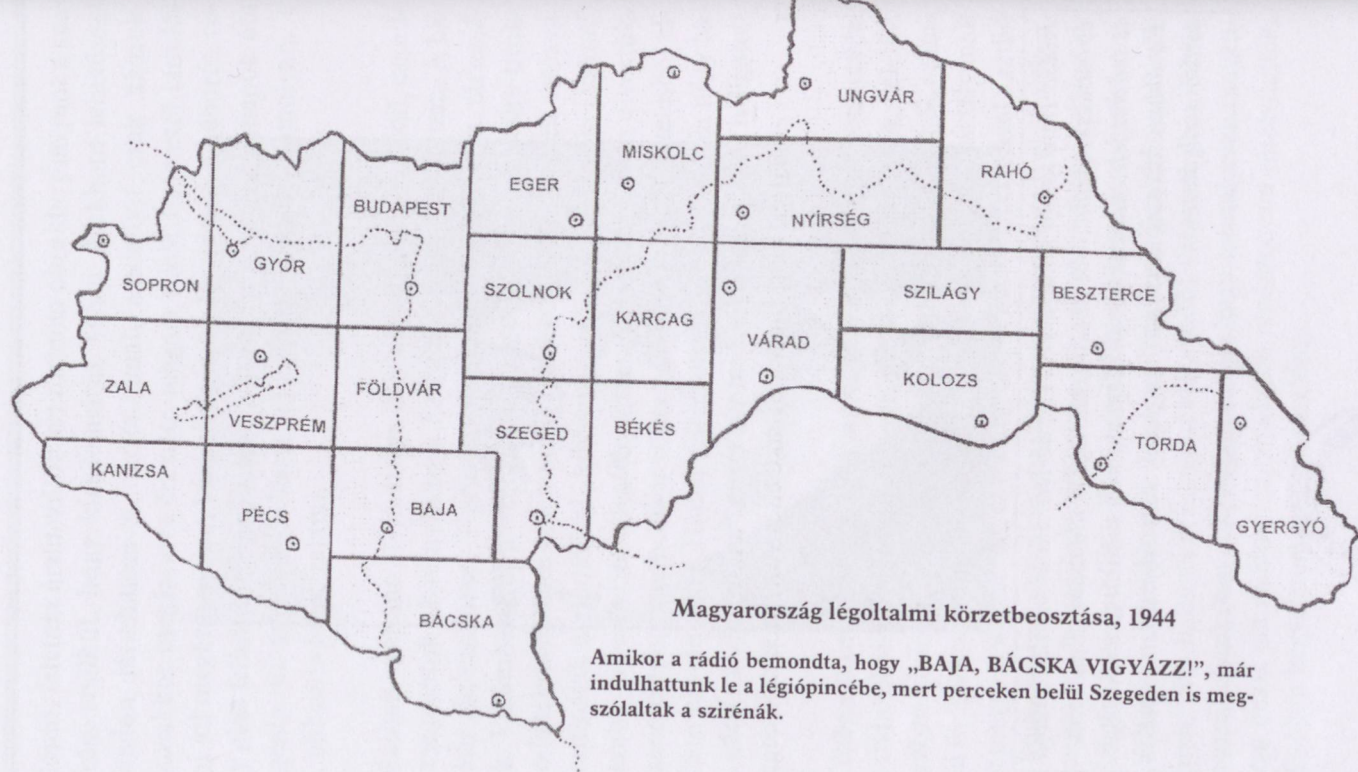
Másnap, március 21-én vizsga és évváró ünnepély nélkül, csendben megkaptuk a bizonyítványt. Szabadidő milliomos lettem. A baráti kör aktivizálódott. Egymást érték a játék-vasutazások, társasjátékok. Villámháborút játszottunk: négyzethálós terepasztalra titokban odahelyezett hadi objektumokat kellett a másik félnek totóztatva, a koordináták megadásával „kibombáznia”. Az győzött, aki „vakon” hamarabb kibombázta ellenfele összes objektumát. Igen élveztük. A piacon pelyhes kiskacsákat vettem és az udvaron kedvtelésből elkezdtem nevelni őket. Hamar felcseperedtek, egy gácsér és négy tojó. A gácsér a „Topi papa” nevet kapta. Kezes báránnyként hallgatott a nevére. Kutya helyett jó játszópajtásnak bizonyult.

Közben az országos tanügyi hatóság sem maradt rest. Megszervezték a rádióiskolát. Ha jól emlékszem, hetenként háromszor, délelőtt két órában kitűnő pedagógusok adtak órákat magyar nyelvből, számtanból és környezetismeretből, a négy elemi mindegyik osztályának külön program keretében. Élvezettel ültem füzettel, ceruzával a rádió elé és követtem utasításaikat. A sikerélmény sem maradt el általában, amikor óra végén a tőlünk várt helyes válaszokat beolvasták, hogy ellenőrizhessük magunkat. „Pista bácsi” tartotta a magyar nyelvi órákat, „Ödön bácsi” a számtant és „Laci bácsi” a környezetismeretet. Ötvennégy év elteltével is kíváncsi vagyok, kik lehettek ők, a Rádió archívumából szívesen utána nyomoznék, hogy személyesen megköszönjem nekik azt az élményt, amelyben rendszeresen részesítettek, vagy lerójam kegyeletemet emlékükhöz.

Rózsa Imre tanító úr, a szegedi Árpád-téri iskola kiváló tanítója és cserkészvezetője. Vas következetessége és áldozatos diákszerete számos jeles hazánkfiának alapozta meg tudását és emberségét. Korábban két évig a csángó magyarok közt teljesített missziós tanítói szolgálatot. (+1966).

Magyarország légoltalmi körzetbeosztása, 1944

Amikor a rádió bementa, hogy „BAJA, BÁCSKA VIGYÁZZ!”, már indulhattunk le a légiópincébe, mert percek alatt Szegeden is megszólaltak a szirénák.

A háború előszele erősödött. Egyre gyakrabban szólaltak meg a szirénák légiriadót jelezve. Az ország sakktáblaszerű légvédelmi körzetekre volt osztva és amikor a rádió a Szegeddel szomszédos körzetekre utalva bemondta, hogy „Baja, Bácska vigyázz!”, akkor már szedhettük a batyunkat, hogy levonuljunk a homokzsákokkal eltömött ablakú, óvóhelynek szánt dohos pincébe. Különösen éjszaka volt félelmetes a szirénák vijjogása és az ilyen levonulás.

1944 június 2-án ragyogó napsütéses reggelre ébredtünk. Édesapám már elment munkahelyére, az általa vezetett főiskolai tanzsékre, édesanyám pedig misére ment az alsóvárosi templomba. Három éves kis testvéremmel egyedül voltam otthon, amikor megszólaltak a szirénák. Lecipeltem őt a pincébe, ahol szorongva összebújunk. Ő keservesen sírt. Nekem kellett vigasztalni, pedig én is alaposan el voltam anyátlanodva. Csakhamar hallani lehetett az amerikai bombázók közeledő morajlását, majd a kioldott bombák félelmetes süvítését és végül robbanását. A légnyomás megremegtette pincénket is. A bombák Alsóvároson több házat döntöttek romba, tőlünk kb. másfél kilométerre. A légiriadó elmúltával édesanyám még egy jó darabig nem érkezett haza, mert a polgári védelem emberei nem engedték ki az utcára. Misike éhes volt, még nem reggeliztünk. Életemben először éreztem, hogy felelősség nehezedik rám, enni kell adnom neki valahogy. Elővettem a kakaós dobozt és elolvastam a használati utasítást, majd meggyújtottam a gázt és elkészítettem a kakaóját az előírás szerint. Éppen megitta, amikor édesanyám hazaérkezett és igen megdicsért az önálló „fegyvertényért”.

A bombázás után szüleim úgy döntöttek, hogy átmenetileg célszerű elhagynunk Szegedet. Az Orosháza melletti Kakasszék-fürdön édesapám kibérelt egy megfizethető üdülősobát az Arany villában, ahová június 17-én édesanyámmal, Misikével és az öt kacsával „leköltöztünk”. 940 pengős fizetéséből havi 800 pengőt emésztett fel a penzió. Ő Szegeden maradt és csak hétvégeken látogatott meg minket, mivel a főiskola nyári továbbképző tanfolyamán kellett rendszeresen előadásokat tartania.

EGY NYÁR KAKASSZÉK-FÜRDŐN

Kakasszék a Holt-Maros mentén fekvő kis üdülőtelep volt, kultúrált stranddal, gyógyszanatóriummal és a környéken számtalan apró mocsaras, szikes tóval, ami a kacsák számára paradicsomot jelentett, számunkra pedig a vízi élővilággal való ismerkedés lehetőségét. Vízisikló, kecskebéka, bibic, szárcsa, gém, a nádasban talált fészkek és tojások világa volt ez. A forró nyár gyorsan telt. Az amerikai bombázók errefelé is el-elkalandoztak, ezüstös testüket csillogtatva a napfényben. Amikor Szeged felé vettük irányukat, már tudtuk, hogy 8 perc múlva ott lesznek és összeszorult szívvel imádkoztunk, hogy édesapánknak és lakásunknak ne esék bántódása.

Kakasszék sok élménnyel gazdagított. Itt tanultam meg úszni és evezni, mezítláb tarlón járni, focizni, és még sorolhatnám. Néhány kiragadott emléket azért röviden felidézek.

Egy zivatar alkalmával éppen vacsoránál ültem az Aranyi villa üveges verandáján, amikor fölöttem 2 méterre, az eresz magasságában a rádió vevőantennába tüzijátékszerű szikraözön kíséretében becsapott a villám. A hatalmas csattanás és ijedség következtében 20 percig minden tagom remegett. Egyszerűen nem bírtam megfékezni az akaratlan remegést.

Ennél sokkal kellemesebb élményként maradt meg a Banga tanyán lezajlott dinnyeszüret. Kakasszéken nyaralt dr. Banga Ilus, a Nobel-díjas Szentgyörgyi Albert professzor adjunktusnője, aki édesapámmal való szakmai ismeretségük kapcsán meghívott bennünket szüleinek Kakasszékhez közeli tanyájára, ahol több, mint húsz féle sárga- és görögdinnye fajtával kísérleteztek. Paradicsomi terüj-asztalkámmal fogadtak. Életemben azóta sem dúskáltam annyiféle fenséges dinnyében, mint ott.

Augusztusban a messzi északról csonttollú madarak serege jelent meg Kakasszéken, ami az ornitológusok szerint nagyon ritka jelenség. A néphit nagy katasztrófák előjelének tekinti érkezésüket. A határainkhoz egyre közeledő háború sajnos csonttollú madarak nélkül is előre vetítette már egy fenyegető katasztrófa lehetőségét. A nyár végéhez közeledett, megfogyatkoztak a fürdővendégek. Beköszöntött a szeptember. Mi maradtunk.

Szeptember 23-án párás, bágyadt őszi nap simogatta a Holt-Maros víztükrét és a nádasokat, de kellemes, langyos idő volt. Ebédelni mentem haza a strandról. Édesanyám izgatottan fogadott és lázasan csomagolt. Hamar, hamar, szaladjak és tereljem össze a kacsákat a békalencsés tóról, mert tíz perc múlva indulnunk kell! Egy ponyvás teherautó állt az Aranyi villa előtt. Hódmezővásárhelyről Budaiéért jött. Budai úr a város kultúrmérnöke volt. Jó ismeretségbe kerültünk velük Kakasszéken és felajánlották, hogy minket is elvisznek Vásárhelyig. Battonyánál vannak az oroszok, és ez a teherautó az utolsó lehetőség, hogy elhagyjuk Kakasszékét. Negyedóra elteltével már az országúton zötykölődtünk, több más családdal együtt összezsúfolódva a teherautó ponyvája alatt. Búcsú nélkül hátramaradt Kakasszék és vége szakadt a szép emlékü viszonylagos aranyéletnek.

MENEKÜLÉS

Vásárhelyen két éjszakát töltöttünk Budaiéknál. Szegedre nem tudtunk tovább menni, mert mindenfajta tömegközlekedés leállt, az algyői hidat lezárták és a Tiszántúlt hadművelleti területté nyilvánították. 24 órán át kellett várni, amíg végre sikerült Szegeden édesapámmal telefonösszeköttetésbe kerülni. Megbeszélték édesanyámmal: ő Szegeden a katonai parancsnokságon engedélyt kér számunkra, hogy a lezárt algyői hídon átmehessünk és hintóval elébünk jön a hídhöz. Mi pedig Vásárhelyről – ugyancsak lovas-

hintóval – szintén oda megyünk. Szeptember 25-én délután így is történt. Az engedély birtokában fegyveres katonák kísérték át minket gyalogszerrel a hídon. A túloldalon édesapám tárt karokkal várt minket, hogy beleültesse a másik hintóba.

Több mint három hónapos távollét után viszontláthattam szegedi otthonunkat, szívhattam a lakás megszokott illatát, találkozhattam ismét szeretett játékaimmel, megsímogathattam a mackót és becézett játék majmimat. Az öröm azonban nem sokáig tartott. Édesapám komor hangulatban tájékoztatott minket az előttünk álló megpróbáltatásokról. Szegedtől 30 km-re, Kiszombornál vannak az oroszok. Az ágyúdörgés tompa moraja már ide hallatszik. A Tanárképző Főiskolát Sopronba telepítik, így nekünk is mennünk kell. A legfontosabb családi holmijainkat ő már becsomagolta egy ládába és az útra készen áll. A front várhatóan a Tisza vonalára húzódik vissza hamarosan. Házunk pár száz méterre fekszik a Tiszától, a vasúti hídtól és az állomástól. Lehet, hogy itt kő kövön nem marad, mert valószínűleg ezen a védelmi vonalon lesz az utolsó nagy ütközet. Budapest a bombázások ellenére biztonságosabb, ott már nem lesz harc. Ha egyszer odáig érnek az oroszok, akkor az ország le fogja tenni a fegyvert. Ezért holnapután, szeptember 27-én útnak indít bennünket Budapestre, Margit nagymamáék rózsadombi villájába. Ott a bombázások elől is biztonságban leszünk. Ő pedig felszámol mindent és szeptember 29-én jön utánunk.

Édesanyám ellenezte a tervet. Ne menjünk sehová. Ha kell, együtt haljunk meg itt. Pattanásig feszült volt a hangulat. Életem leggyötrelmesebb óráit éltem át. Szüleim hangosan veszekedtek egymással, ami teljesen szokatlan volt számomra. Az otthon elvesztésének gondolata élesen mart a tudatomba, egyenlő volt a megsemmisülés, a fojtogató halál érzésével. Hogy soha többé ne lássam a játékaimat, könyveimet, a barátaimat. Még néhány óra és itt kell hagyni mindent. Vagy ha itt maradunk,

hátha mi sem éljük túl. Aztán magam elé képzeltem, hogy az oroszok a rettegett kommunizmust hozzák magukkal, azt, amelyről éppen édesanyám idézett fel gyermekkorából rémtörténeteket, amikor a Tanácsköztársaság idején egymást érték lakásukban a házkutatások, olykor egy éjjel többször is. Reszketek, ha valaki idegen becsöngetett. Cserny Jóska és különítménye tartotta rettegésben a környéket és mindenki sötétben bújkáló ellenforradalmárnak számított. Ettől a lehetséges jövőképtől is elborzadtam. Nem! Nem lehet, hogy utólérjenek bennünket az oroszok! Menekülni kell! De hisz' ennek az ára megrettenetes: olyan, mint kilépni egy szakadék fölötti ajtón a bizonytalan, sötét éjszakába. – Közben éjszaka lett, de nem tudtam aludni. Kísérteties, patkánypuha éj volt. Időnként hallani lehetett az ágyúk távoli tompa dörgését. Majd megszólaltak a szirénák és egy órát a pincében töltöttünk. Csak virradat táján szenderültem álomba.

Szeptember 27-én este felszálltunk az éjszakai vonatra. Dugig tömve volt, alig tudtak édesanyámnak a két gyerekkel helyet biztosítani. Éjfél után indult el a vonat nagy nehezen és folyton leállították a szembe jövő német katonavonatok miatt. Másnap délután három órakor érkezünk meg a Nyugati pályaudvarra. Türelmes várakozás után sikerült taxit kapni, hogy felmenjünk Margit nagymamáékhoz a Rózsadombra, a Bogár utcában álló Taróczy villába. Nagymama nagy örömmel fogadott minket. Itt még minden olyan békebelinek és nyugodtnak tűnt. Mivel nem ebédeltünk, egy kevés maradék kelkáposzta főzeléket melegített meg számunkra. Nem voltam túl válogatós, de eladdig a kelkáposzta főzeléket utáltam. Most az éhség rávitt, hogy egyem belőle. Csodák csodája, nagyon ízlett és azóta a kedvenc ételeim közé tartozik.

Szeptember 30-án volt esedékes, hogy édesapám is megérkezzék. Dél tájban azonban egy sürgős távirat jött őhelyette: gyomorátfúródás miatt megoperálták és élet-halál között lebegve fekszik Szege-

den a Rókusi kórházban. Édesanyám azonnal menjen vissza hozzá. A lélegzetünk is elállt. Édesanyám szegény még aznap délután elindult egyedül, gyermekeit hátrahagyva, szemben a menekülők áradatával, vissza a teljes bizonytalanságba. Másnap, vasárnap délben ért haza és még aznap este sikerült telefonálnia, jelezve, hogy édesapánk állapota válságos, de van remény. Csütörtökön lesz a krízis. Imádkozunk, hogy túlélje a csütörtököt. Szorongással teltek a napok. Október 5-én, csütörtökön megérkezett a várva-várt távirat: édesapánk túl van a krízisen. Egyben ez volt az utolsó híradás. A telefonösszeköttetés már napok óta megszakadt, így egymás hangját többé nem hallhattuk. Október 11-én hajnalban az oroszok bevonultak Szegedre és több, mint egy fél éven át semmit sem tudtunk szüleinkről. A front vasfüggönye közénk ereszkedett...

ÉDESAPÁM KÁLVÁRIÁJA

Csak a háború után tudtam meg, mi is történt vele azután, hogy szeptember 29-én este ő is útrakelt Budapest felé. Alig hogy elindult a vonat, az első döccenésakor érezte, hogy gyomra átfúródott. Biológus professzor lévén tudta, hogy ha 6 órán belül nem operálják meg, akkor meghal. A kalauztól megtudta, hogy Szegedtől 15 km-re, Szatymazra még kimennek a mentők. Rettenetes görcsök közepette Szatymazon megpróbálták letenni a vonatról csomagjával együtt. Olyan irtózatosszerűség volt, hogy csak a vonatablakon keresztül sikerült őt kipréselni, húzni-nyúzni. Patakokban folyt róla az izadság és kínjában a földön fetrengett. Az állomáson ügyeletes vasutas először azt hitte, hogy részeg és vonakodott kihívni a mentőket. Végül bevitték a Rókusi kórházba, de akkor már közel 5 óra múlt el a gyomorátfúródás óta. Hedry sebészfőorvost riasztották a sürgős operációhoz. Édesapám bemutatkozva elmondta saját diagnózisát és jelezte, hogy nincs idő vizsgálatokra, mert már alig 1 óra választja el a biztos haláltól. Kéri az azonnali operációt. A főorvos mérlegelve a helyzetet azt mondta: rendben, de édesapám felelőssé-

gére. A műtét után gratulált a pontos diagnózishoz és elismerte, hogy ez mentette meg az életét. (Később kiderült, hogy a perforált gyomorseb gyönyörűen gyógyult és 1945 nyarán cséplőgéppel dolgozva már 50 kilós zsákokat emelgetett).

RÓZSADOMBI HETEK

Mint elárvult unokák, Margit nagymamáék vendégszeretetét élveztük. A Taróczy villa kényelme szinte elkényeztetett bennünket. Légiriadók alkalmával a dohos szegedi pince helyett lakosztálynak beillő száraz, meleg pince fogadott, ahol ráadásul külön ágyunk is volt. Ha éjjel megszólaltak a szirénák, csak a takarómat kellett magamra teríteni, hogy pizsamában lebotorkáljak a pincébe és ott kényelmesen, ágyban folytassam az alvást, miközben Budapest fölött potyogtak a bombák és a légvédelem nagy fényszórózás közepette lőtte a támadó gépeket. A villa gazdája, Jenő nagypapa már nyugdíjas volt, többnyire a kertben tevékenykedett, vagy zongorázott. Saját szerzeményei is voltak, amelyeket élvezettel hallgattam. Szinte anyanyelvi szinten beszélt németül, franciául és lengyelül.

A MÁV-nál volt gépészmérnök és sokoldalú nyelvtudása folytán a vállalat kulcsfontosságú külföldi üzletkötőjeként működött. Megfelelő takarékossgal párosulva, ebből a jövedelemből épült a Bogár utcai emeletes villa. Noha elvileg mostoha unokái voltunk, hiszen a Kesselyák nagypapa még édesapám gyermekkorában meghalt és Margit nagymama később ment férjhez hozzá, édes unokáinak tekintett bennünket. Fia, az ifjú Taróczy Jenő, édesapám féltestvére (később nagy teniszezőnk, Taróczy Balázs édesapja) 23 éves volt ekkor. Rangelsőként végezte a Ludovika akadémiát és főhadnagyként kitüntetéssel tért vissza a keleti harcterről. Az orosz front mögül hozta vissza bekerített századát úgy, hogy 6 napig aludni sem tudott. 1944 őszén már itthon, a Ludovikán teljesített szolgálatot és gyakran hazajárt, hogy velünk is találkozzék.

Október 15-én, vasárnap hallottam, amint beolvasták a rádióban Horthy Miklós fegyverletételi üzenetét. Felemás érzés volt. Jó azért, mert véget kívánt vetni a vérontásnak és rossz, mert az ország vereségének bekövetkezését, jövőnk teljes bizonytalanságát jelentette. A következő 1-2 nap eseményeit gyermek fejjel nem követtem nyomon, csak arra emlékszem, hogy idősb és ifjabb Taróczy Jenő koccintottak egy boldogabb Magyarországra.

Október 20-án déltájban részeg SS-tiszt követelt bebocsátást a villába és pisztolyával hadonászva kiabált, hogy szedjük a batyunkat, mert zsidók vagyunk. Nagyapa ellenérvei nem voltak hatásosak. Már-már kritikussá vált a helyzet, amikor a tiszt megpillantotta az ajtó fölötti feszületet. Egyensúlyozva megállt, aztán sarkonfordult és kitántorgott az ajtón...!

Aggódva figyeltünk minden hírre, ami a front mögöttre vonatkozott. Rémhírek jöttek, hogy az oroszok Szegeden összeterelték az értelmiséget, bélyeget sütöttek a karjukba és elhajtották őket Szibériába. Hittük is, meg nem is. Mindenesetre torkunkban volt a gombóc. Csak a reménye maradt meg annak, hogy egyszer még viszontláthatom a szüleimet. Nyomasztó gondolatok között teltek az októberi napok. Vasárnaponként nagymamával elsétáltunk a Pasaréti téri templomba, esti misére. Végig az Orsó utcán, őszi színpompában álló kertek mellett elhaladva értünk oda. Minden alkalommal vigasztaló oázis volt számomra ez a csodálatosan szép, áhitatot keltő modern templom, ahol szívem legmélyéről feltörő gyermeki vágygal imádkoztam szüleimért és elárvult hazánkért.

Ahogy telt-múlt az idő, számos kisgyermekkori emlék elevenedett meg a régi Bogár utcai látogatások idejéből. A villa emeleti ablakából pompás kilátás nyílt a János-hegyi kilátóra, amelynek tetjéről annak idején villanykörtékből kirakott, óriási kávédarálót ábrázoló Franck kávé reklám integetett esténként. Most fekete körvonallal rajzolódott ki a János-hegy az esti szürkületben, mindenféle kivilágítás nélkül. Nagymama régen gyakorta ölébe vett, hogy el-

Id. Taróczy Jenő (apai mostoha nagyapám és Taróczy Balázs neves teniszezőnk nagyapja), okl. gépészmérnök, MÁV főtanácsos. 1944 őszén Misi öcskösömmel rózsadombi villájukban laktunk, mint elárvult unokák. Budapest ostroma alatt aknára lépett és egyik lábát tőből elvesztette. (+1972).

Anyai nagyapám Balássy András, a hazai cserkészmozgalom és futballsport meghonosításának egyik élharcosa, Magyarország 1. sz. cserkésztszti igazolványának birtokosa. Babits Mihály tanártársa és barátja. 1945-ben, vépi számkivetettségben halt meg, mint a HM tanácsosa.

mesélje Petőfi Sándor „Arany Lacinak” c. versét, amit roppant élvezettel hallgattam, úgy, hogy négyszer-ötször meg kellett ismételnie. Most Misike volt a soros és én nosztalgiáztam mellette. „Laci te, hal-lod-e, Jer ide, Jer, ha mondom, rontom-bontom...” csengenek ma is fülembé a szavak, amint nagymama kitárt karokkal ölébe kapta Misi-t és elkezdte a verset. „De ne moccanj, mert különben meg találalak csípni, Így ni! Ugye fáj? Hát ne kiabálj. Szájadat betedd, S nyisd ki füledet, Nyisd ki ezt a kis kaput..” Közben huncut mosollyal finoman megcsipkedte kis öcskösöm lábát, megsímogatta a száját és fülét, mint régen az enyémet. Majd amikor a mese szerint a nagybajuszos ember kinn a mezőn nekilátott az ürgeöntésnek, tetőzött az izgalom. „Ninini, Ott az ürge, Hű, mi fürge, Mint szalad! Pillanat, S odabenn van, Benn a lyukban.” Közben nagymama fürge ujjai végigcsiklandozták Misike bordáit egészen a hóna aljáig. Ez volt aztán az igazi élvezetes ürgekaland! És amikor a történet eljutott odáig, hogy a kiöntött ürget a lyuk száján nyakon csípték és hazavitték, Misi fuldokló nevetés közben kérte: „Nagymama, mégegyszer!”

November első napjaiban az oroszok megközelítették Budapestet. Dunaharaszti felől az ágyúzás hangja eljutott a Rózsadombig. Az is világossá vált, hogy a németek nem fogják harc nélkül feladni a várost, így minden korábbi elképzelés ellenére, a Budapest biztonságába vetett hit szertefoszlott. Tanácskozás következett apai és anyai nagyszüleim között. Anyai nagyapám, Balássy András a Honvédelmi Minisztérium Gazdasági Hivatalában dolgozott, tanácsosi beosztásban. A Gazdasági Hivatal a Szombathely melletti Vép-re szándékozott települni, ezért úgy gondolta, hogy a két unokát magukkal vinnék – ott nagyobb biztonságban tudhatnának minket. A megbeszélést tett követte: Erzsike nagymamáék megállapodtak Margit nagymamáékkal, hogy gondjaikba vesznek bennünket. Csak az átvétel és a kitelepülés időpontja maradt még nyitott.

November 4-én délben hatalmas robbanás rázta meg a fővárost. A légnyomás a rózsadombi villa ablakait is megremegette. Mint

megtudtuk, a titokban már aláaknázott Margit-híd robbant fel véletlenül és omlott a Duna habjaiba, számos gyalogost, buszt és vilámost magával sodorva a mélybe.

November 7-én elérkezett a búcsú napja. Bandi nagyapuka értünk jött a Rózsadombra és elvitt bennünket magukhoz, a Fehérvári útról nyíló Kalotaszeg utcába, mert másnapra volt kitűzve a Vépre költözés. Budapestnek ez a negyede egyáltalán nem volt biztonságos hely, sok fontos ipari célpontot kínált az angol-amerikai bombázók számára. Szerencsére teljes békebeli nyugalomban telt el a nap, a Soroksár felől hallható ágyúzás is szünetelt. A front túlsó oldalán a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat fegyvernyugvással ünnepelték az oroszok.

VÁNDORBOTTAL A NYUGATI HATÁRSZÉL FELÉ

November 8-án hajnalban keltünk. Reggel hat órára jött a Honvédelmi Minisztériumtól egy mikrobusz-szerű furgon, a „Levente hírverő autó” amelybe bepakoltuk összes menekíthető motyónkat. Korán ébredő földrajzi érdeklődésemnek köszönhetően izgalommal vártam az utazást, mivel a Balatont leszámítva a Dunántúl új felfedezésnek számított. Még nem jártam iskolába, amikor Bandi nagyapukától kaptam egyszer egy köteg színes Nagy-Magyarország térképet a 63 vármegyével és szabad időmben képzeltem új vasútvonalakkal, folyókkal, határokkal rajzoltam tele őket, alig maradt egy pár érintetlen példány. Közben azonban megtanultam tájékozódni és nem-igen akadt olyan megye, vagy jelentősebb város, amelynek a neve és térképen elfoglalt helye ismeretlen maradt volna számomra. A fejemben megelevenedő térkép alapján most ismerősként köszönhettem Székesfehérvárt és Veszprémet, amikor keresztül hajtottunk rajtuk. Gyönyörű napos, késő őszi idő volt, amint déltájban autónk végig gördült a Séd patak fölötti viadukton, jobbra a püspökvár csodálatos panorámájával, balra a szakadékos mélységgel.

Ez volt az út legemlékezetesebb pontja. Délután több kényszerű műszaki pihenő következett. Sárváron több, mint két órát vesztegeltünk, majd este 11 óra lett, mire görcsös fejfájással kiszállhattunk a vépi kastély előtt a benzingőzös autóból.

A grófi lakosztály egyik tágas, antik bútorokkal berendezett előkelő szobájában kaptunk átmeneti szállást. A falat csíkos selyem tapéta borította, ilyet addig még nem láttam. Számomra komikusnak tűnt, mintha pizsamába öltöztették volna a szobát. Másnap megismerkedhettünk a kastély nyüzsgő életével. A négyszög alaprajzú, belső udvaros épület az Erdődy grófi család tulajdona volt. A gróf úr, aki bricsesznapdrágosan, pörge vadászkalapban járt-kelt a Budapestről folyamatosan érkező kitelepülők között, barátságosan köszöntött mindenkit. Kastélyának nagy részét átengedte a HM Gazdasági Hivatalának, csupán két-három szobát tartott meg magának és családjának. Hogy ezt saját jószántából tette-e, arról nem beszélt a fáma. A kastélyt nagy park, vagy inkább arborétum vette körül, ahol pompás felfedező sétákat lehetett tenni. A természet szentélye a beköszöntő ködös, nyirkos, szomorú napok ellenére tálcán kínálta a késő őszi szépségeit. Soha nem látott, különleges leveleket gyűjtöttem össze az avarból, hogy leprésemjem őket. A legérdekesebb a páfrányfenyő legyező alakú levele volt.

LEHORGONYZÁS VÉPEN

A kastélyban töltött pünkösdi királyság három napig tartott. Az ideiglenes szállást át kellett adni az újabb érkezőknek. Kinn a faluban, egy módosabb gazda család, Takács János bácsiék utcai tiszta szobájába költöztünk, nem messze a kastélytól, a Szent Imre utca 16 (ma 18) szám alatt. Szemben állt az Egészségház és rézsutosan ráláttunk a katolikus templomra. A padlós szobában két felnőtt ágy és egy heverő, ruhásszekrény, asztal, tükörasztal, éjjeli szekrény, lavóros mosdóállvány és 2-3 szék jelentette a berende-

zést. Villany nem volt a faluban, petróleumlámpával világítottunk. WC gyanánt az udvarban álló budi szolgált. János bácsi már túl volt a 70-en, felesége, Rozi néni a 60-on. Fiatal menyükkal, Teruskával éltek együtt. Egyetlen fiuk, István röviddel nősülése után az orosz frontra került és 44.június 17 óta nem adott életjelt magáról. (Sajnos sohasem tért vissza onnan, valahol egy névtelen sírban alussza álmát sok bajtársával együtt). Akkor azonban napról napra reménykedtek és várták a tőle jövő híradást.

A nagy gazdasági udvar, a szénapajta, a rengeteg baromfi, a két emelet magas szalmakazal, a tehénistálló két tehénnel és két ökörrel – csupa újdonságot jelentett nekünk, városi gyerekeknek, ami átmenetileg elterelte a figyelmet nyomorúságos menekült helyzetünkről.

VÉPI HÉTKÖZNAPOK

Nagyapám naponta bejárt a kastélyba dolgozni. Rengeteget dohányzott. A fronton túli Szegeden illetve az ostrom veszélyeztette Budapesten maradt két lányának sorsa állandó aggodalommal töltötte el és őrlötte az idegeit. Fulladásos asztmarohamokat kapott. A kastélyban dolgozó munkatársainak egyike-másika délutánonként gyakran ellátogott hozzánk egy-egy kötetlen beszélgetésre. A téma az apró hétköznapi gondoktól a háború kimenetelének latolgatásán keresztül a múlt szép emlékeibe való menekülésig mindenfélére kiterjedt. Emlékszem kollégái közül Asztalos Béla nevére, akinél sárgább bőrű beteg embert soha nem láttam. Egy alkalommal megtudta, hogy Erzsike nagymama még Budapestről hozott magával egy zsák vöröshagymát, ami óriási kincsnek számított akkor, ugyanis a hagymatermelő Makó környéke szeptember végén, a hagymaszüret idején orosz kézre került és így az ország többi része vöröshagyma ínségben szenvedett. A kastély hivatali konyhájának sem volt egy darab se belőle. Elkunyerálta a zsák hagymát a HM konyha részére, fogadkozva, hogy duplán meg fogják adni – amire persze sohasem került sor.

A vépi Erdődy kastély 1973-ban

Kisöcsém, a naplóban „Misike” (dr. Kesselyák Mihály okl. repülőmérnök, vitorlázógép-konstruktőr és aranykoszorús vitorlázó repülő, a magyar válogatott keret tagja). 53 évesen halt meg 1994-ben

Kellemes meglepetést jelentett a vépi elszigeteltségben egy régi kedves ismerős váratlan levele. A Szegedi Tanárképző Főiskola kémia tanszékének vezetője, édesapám kollégája és családunk jó barátja, dr. Eperjessy György Kőszegszerdahelyre menekült és valami véletlen folytán megtudta vépi címünket. Az otthoni környezet melege sugárzott a levélből és boldognak éreztem magamat, hogy legalább ő nem tűnt el nyomtalanul a menekülés forgatagában. Ráadásul megírta Hazslinszky Tamásék címét. Tamás jó barátom volt Szegeden, sokat játszottunk, zsúroztunk együtt. Édesapja, dr. Hazslinszky Bertalan a szegedi főiskola növényteni tanszékének volt a tanára. Ők Tirolba, Bad Hofgasteinbe menekültek. Tüstént írtam Tamásnak. Válasza nem késlekedett. Szép képeslapot küldött, amelyen gyönyörű alpesi környezetben, égbe nyúló csúcsok között egy templomtorony tört a magasba. Nem csekély sóvárgással olvastam, hogy mennyire élvezi a környéket, síelni tanul és már sok mindent megért németül. Tamásnak eddig is nagy volt a respektje nálam, ami természetesen ezután még jócskán tovább növekedett.

December közepén János bácsiék disznót vágtak. Hajnalban jött a böllér. Emlékszem a leszúrt állat halálos visítására. Városi gyerekek lévén, edződnünk kellett a látványhoz, ami itt várt ránk. Az edényben felfogott vért frissen megsütötték, pirított hagymával mindenkinek jutott belőle egy finom étvágyfalat. Aztán megkezdődött az egésznapos sürgésforgás. Rozi néni és Teruska teknőket készítettek elő a feldolgozáshoz, János bácsi tüzet rakott az udvaron, ami fölött a disznót megperzselték. Mivel döbbsen figyeltük, hogyan mossák ki a beleket, hogy aztán abba töltsék a kolbászt meg a hurkát. Nagyanyuka segédkezett a háziaknak és megtanulta a tejfölös máj elkészítésének Vas megyei receptjét. Aznap szalontüdőhöz hasonlóan elkészített szósos májat ebédeltünk, ami nagyon finom új ízt jelentett a család étlapján.

ÜNNEPLÉS ÉS CSALÓDOTTSÁG

Elközelgett a karácsony. Szomorúan gondoltam a korábbi évek örömteli, csillogó karácsonyaira. Kiábrándultságomat fokozta, hogy nagymamáék érkezettnek látták az időt arra, hogy szertefoszlassanak minden angyalvárással kapcsolatos illúziót bennem és beavassanak a karácsonyfa-díszítés mesterségébe. Kelletlenül segédkeztem a szaloncukrok és gyertyák felagatásában. Papírból hajtogatott betlehem került a fa alá. Aztán „háromszor csöngetett a Jézuska”, a petróleumlámpa fénye mellé kigyúltak a gyertyák, meg néhány csillagszóró. Misike is bejöhett.

Szemei fénylettek a gyermeki örömtől. Neki még meglepetés volt minden. Halkan énekeltük a Mennyből az angyalt. Emlékszem, kaptunk egy meséskönyvet, Finta Sándor: „A szív szava” volt a címe. Bárgyú versikékkel volt tele. Hol volt ez Walt Disney vagy Benedek Elek meséskönyveitől, Maeterlinck „Kék madarától”, meg az otthoni gyerekszoba polcán maradt, talán már nem is létező sok szép könyvünktől. Vigasztalódtam viszont, amiért a fa alá került egy új szánkó is. Kaptunk egy kulccsal felhúozható bádoggal tyúkanyót, amely a fejét bólogatva, nagy zörgéssel gördült tova a szoba padlóján. A többi apró ajándékra már nem is emlékszem. Nagyon hiányoztak a szüleim. Öröm helyett inkább sírni tudtam volna. – Az ünnepi vacsora asztalán sült hurka-kolbász párolgott, másnap reggel pedig a szokásos cikória kávé tejszínhabbal ittuk. Szegeden már két éve elmúltak azok a békebeli idők, amikor tejszínhabot láttunk, itt azonban Rozi néni és Teruska naponta megfejték a két tehenet, így rendszeresen tejhez jutottunk, sőt olykor még tejszínhabra is futotta.

Karácsony napján nagyapám aggasztó hírekkel tért haza a kastélyból. Budapestet körülférték az oroszok, amint az már várható volt, a Dunántúlon pedig egészen Várpalotáig nyomultak előre. Most már Margit nagymamáék és Cica keresztmamáék sorsa is

egyedül Isten kezébe van letéve a budapesti ostromgyűrűben, velük is megszakadt minden kapcsolatunk. Magyarország egyre inkább totális hadszíntérré kezdett válni. Egy lelőtt orosz vadászgép a zirci apátság felbecsülhetetlen értékű könyvtárának tetejére zuhant és ott tüzet okozott.

Nagyapa hírül hozta még, hogy másnap, december 26-án váratlan kedves vendégünk lesz dr. Saád Ferenc és felesége személyében, akik az utolsó pillanatban tudták elhagyni Budapestet és útban Berlin felé két napot Vépen töltenek. dr. Saád Ferenc nagypám rokoni köréhez tartozott. Pontos kiléte és beosztása számomra máig homályos. Elegáns katonatiszti egyenruhában járt és úgy tudom, hogy a Ludovika Akadémia tanára volt. Ugyanakkor irodalmár és pszichológus, aki a szegedi egyetemre havonta utazott le Budapestről magántanári óráit megtartani és olyankor mindig nálunk szállt meg. Időnként jó barátját, dr. Bognár Cecil pszichológus egyetemi tanárt is elhozta magával látogatóba. Saád Feri bácsit nagyon szerettem, feleségével, Kati nénivel együtt, aki Fekete István írónak volt a nővére. Ők is rajongásig szerettek engem. Gyermeük nem lévén, én voltam a kedvencük és ideáljuk. Többször megfordultam pasaréti villájukban. Most Vépen hozott össze a sors bennünket. Ők is a Szent Imre utcában kaptak átmeneti szállást, néhány házzal odébb a miénktől. A boldog viszontlátás örömébe ezúttal sajnos ürmöm is keveredett: nyomasztó aggodalom családunk és az ország sorsa fölött. Nem tudom, miért kellett Berlinbe menniük, de kötelességből vállalták. Az elkövetkező két hónapban még kaptunk tőlük levelet, aztán minden kapcsolat megszakadt. Azt sem tudtuk, nem lettek-e valamelyik berlini bombázás áldozatai. Jóval később értesültünk róla, hogy a háború után Amerikába mentek. (Csak 1970-ben tértek haza – tragikus körülmények között. Feri bácsi a repülőgépen agyvérzést kapott. Feriegyről már eszméletlenül szállították kórházba, ahol meghalt. Hazajött megpihenni, anélkül, hogy 25 év után viszontláthatta volna szeretett hazáját. Utolsó útjára nagy részvét-

tel kísérték el sokan, köztük Fekete István és Nemeskürty István jeles íróink is – utóbbi mint volt kedves tanítványa).

1945

Beköszöntött az 1945-ös újesztendő. A nyilas rádió diadalmá-morban úszva közölte, hogy az Újév hajnalán a Luftwaffe rajtaütött az angol-amerikai hadsereg hollandiai légi bázisán és 400 repülőgépet semmisített meg egy csapásra, miközben a bázis pilótái részegen dáridóztak. Az effajta győzelmek azonban a háború menetét már nem tudták érdemben befolyásolni. – A német és magyar csapatok január 6-án megpróbálták áttörni a budapesti ostromgyűrűt, hogy élelmiszert juttassanak az éhező lakosságnak és a harcoló katonáknak. Az áttörés nem sikerült. Több száz tonna friss hús és más élelmiszer romlott meg, amit a pestieknek szántak. Ezentúl már csak repülőgépről, ejtőernyővel lehetett némi utánpótlást és élelmet juttatni az ostromlott fővárosnak.

Egy ködös, havas januári napon késő este két éles pisztolylövést lehetett hallani a szemközti egészségház irányából. Másnap reggel egy civilruhás fiatalembert találtunk agyonlőve a hóban, körülötte véres, szétfreccsent agyvelő darabok. Katonaszökevény volt. A nyilasok piros betűs nagy táblát tűztek mellé ezzel a felirattal: „Igy jár minden hazaáruló” – és egész napra ott hagyták a tetemét közszemlére. Gyerek fejjel nem tudtam megfogalmazni ennek a tettnek a barbárságát, csak valami nagyon nyugtalanító és visszataszító érzés vett erőt rajtam.

Nagyapám egészségi állapota vészesen romlott. Egymást érték a fulladásos asztmarohamok. Betegállományba került, már nem tudott bejárni a kastélyba dolgozni. Január végétől egyedül a morfium injekció volt hatásos csillapító szer a rohamokra. Éjszakánként nekem kellett szaladnom Dusa doktorért a faluba, hogy jöj-

jön injekciózni. Lidércnyomásként nehezedett ránk keserves vergődése és az a tudat, hogy betegségéből nincs felépülés.

Nyomorúságunk növekedését jelentette, hogy február elsején nem kívánt lakót szóztak a nyakunkba. A HM-ből egy fiatal irodista nőt, bizonyos Ili nénit kellett befogadnunk átmenetileg ágyrajáróként az egyetlen szobánkba. Neki sem lehetett kellemes ez a társbérlet egy halálosan beteg emberrel és családjával. (Szerencsére március elsejével Kőszegre helyezték).

ÚJ FELFEDEZÉSEK

Február elején sok hó hullott a vépi tájra. Kapóra jött, hogy a kastélyból – mint „HM-es hozzátartozó” – kaptam egy pár sílécet meg síbakancsot. Síbot nem akadt hozzá, így két doronggal a kezemben láttam neki az autodidakta sítanulásnak. Az iskola mellett sikerült találni egy hosszú lankás lejtőt le a patakig, ahol nagy gyönyörűségemre csúszkálhattam. Sajnos később a sors egy életre megtagadta tőlem a síelés örömét, pedig ha módom lett volna rá, biztos, hogy szenvedélyes kedvelője lettem volna ennek a sportágnak.

Hanem az iskola tőszomszédságában legnagyobb megdöbbenéssel kellett tapasztalnom, hogy van tanítás, a vépi gyerekek járnak iskolába. Hát ez meg hogy lehet? – amikor tavaly márciusban Szegeden bezárták a sulit és utána országosan rádió-iskola volt a tanév végéig, szeptembertől pedig – a menekülés forgatagában fel sem merült az új iskolaév megnyitása. (Máig sem tudom a megoldást, de valószínű, hogy a nyilas hatalomátvétel után rendelkeztek el a maradék országrészben a tanév megindítását). Lelki traumát okozott az a tudat, hogy erről a lehetőségről eddig nem tudtam és immár egy teljes félév kimaradt az életemből. Megkértem Erzsike nagymamát, vigyen el az iskolába, mert én szeretnék oda járni. Az igazgató és a harmadikos tanítónéni barátságosan fogadott, be-

ülhettem a harmadik osztályosok közé. Már az első nap nagy csalódás ért. A gyerekek nyögdecselve olvastak, egyikük-másikuk még a betűket sem ismerte rendesen. Olyan volt, mintha első osztályosok közé keveredtem volna. A helyesírásban, a számolásban szarvashibákat ejtettek, jóformán alig tudtak valamit. Keserűen jöttem rá, hogy az itteni tanítás színvonalán nem sok tudás ragadhat rám. Hol van ez az iskola a szegedi Árpád-téri elemitől? És hol vannak ezek a gyerekek tudásban a szegedi osztálytársaimtól? Rájöttem, hogy iskola és iskola közt óriási különbség van és már nem csodálkoztam azon, miért nem szorgalmazták nagyszüleim, hogy itt járjak iskolába. Három nap után csalódottan búcsút intettem a vépi sulinak.

Olykor a szomszéd gyerekekkel is összejöttem játszani. Ha jól emlékszem, Pogácsáséknál öt gyerek volt, egy nagy lány és négy fiú, akik közül a legkisebb lehetett velem egykorú. Egy nap elcsentem néhány Memphis cigarettát nagyapám tárcájából és átvo-nultunk Pogácsásék pajtájába, hogy titokban rágyújtsunk. Komótosan füstöltük el a szállítmányt. Jókat szippantva lázasan kutattam magamban, miért lehet olyan jó dohányozni? Végül arra a következtetésre jutottam, hogy tulajdonképpen semmi különleges nincs benne és elhatároztam, hogy nem fogok rászokni a dohányzásra. Nem is szoktam rá soha.

Misikének kevésbé akadtak játszótársai. Időnként elmentünk szánkózni, de a nap legnagyobb részében elszöszmötölt a nagy gazdasági udvarban, időnként megmászva a trágyadombot, amiért nagymama rettenetesen haragudott, mert gumicsizmájába beleszívárgott a trágyalé. „Ha még egyszer felmégy a trágyadombra, szétaprítalak!” – pörölt vele. Mire Misi huncut mosollyal ránézett és csak ennyit mondott: „Nagyanyuka, nem igaz lesz az!”

Falusi életünkhöz tartozott az éjszakai bilizés. Hóban, fagyban nem jártunk ki éjjel az udvari budiba, nagyapám pedig ágyban fek-

vő betegként egyáltalán nem tudott élni ezzel a lehetőséggel. Egy reggel felkeléskor sarkával rálépett a csordultig telt bili szélére, úgy, hogy utána az egész szoba elúszott. Szegény nagymama fél napig takarította, sikálta a szobát. Egy másik megrázó bili-élményem az volt, amikor reggel kiborítva annak tartalmát a trágyadomb aljában, a Bodri kutya odajött és nyomban befalta, amit ott talált.

ZAJLIK A HÁBORÚ

Február 13-án bekövetkezett, amitől már régóta tartottunk: a kiéhezett, lerombolt Budapest Dunába robbantott hídjaival végleg elesett. Védtelen polgári tízezrek haltak meg. A budai várból kitört német katonák legnagyobb részét az oroszok lekaszabolták, alig néhány százan törték át az ostromgyűrűt, hogy Komáromnál csatlakozzanak az övéikhez. – Másnap, 14-én minden idők legnagyobb terrorbombázásáról érkezett hír: Drezdát az angolok éjszaka porig rombolták, 35 ezer halottat hagyva az égő város lángjai között.

Karácsony óta a nyilas fennhatóság alatt álló Magyarország gyakorlatilag a Dunántúl északi felére, meg a Felvidék egy darabjára zsugorodott az Érsekújvár – Tata – Mór – Várpalota – Balaton – Marcali – Nagybajom – Barcs frontvonal mentén. A sajtó az orosz megszállást a török hódoltságához hasonlította, hiszen ez a frontvonal nagyjából egybeesett a török elleni végvárak vonalával. Hangoztatták, hogy az oroszok már nagyon ki vannak merülve és az fog győzni, aki tovább bírja tartani magát akaraterővel. Lelkesítsen mindenkit a végvári vitézek példája, akik „megállj”-t tudtak parancsolni a töröknek. Tehát kitartás! Ez volt a hivatalos propaganda álláspontja.

Utólag visszagondolva, történelemírásunk máig adós a súlyos ellentmondásokkal terhelt nyilas korszak tárgyilagos megítélésé-

vel, ugyanis – egy maroknyi bűnös és felelőtlen hangadót leszámítva – azok, akik a dunántúli harcokban önként vagy kényszerből helytálltak az oroszokkal szemben, tulajdonképpen hazájukat védték a kommunizmustól és méltatlan velük szemben a hallgatás. Maig sem tudom, hol harcoltak magyarok, milyen fegyvertényeket hajtottak végre, mennyien estek el és hol nyugszanak. Egyetlen 1945-ös magyar katonatemetőről sem tudok. (Viszont Balatonkenesén 1985-ben szépen gondozott német katonatemetővel találkoztam: a mai Németország erkölcsi kötelességének érzi, hogy elesettjei emlékéről gondoskodik).

RÖVID KÖZJÁTÉK

Hogy a sok rossz között akadjon valami jó hír is: február közepén nagypapa kezdte jobban érezni magát. 20-án bement a kastélyba dolgozni. Délben üzentek, hogy nagyon rosszul lett és támogassuk haza, mert nem tud egyedül menni. Utólag visszaemlékezve, erős fronthatás volt, barátságtalan hófúvással. Alig bírtam tartani, hogy fuldoklás közben össze ne essen az úton. Azon a napon végérvényesen ágynak dőlt, erőt vett rajta a tüdőrák végkifejlete.

Február végén János bácsi nekilátott a tavaszi munkáknak. Befogta az ökröket és trágyát szállított a földjükre. Örömmel kapaskodtam fel mellé a bakra és segítettem vasvillával szétteregetni a trágyát a mezőn. Ez is apró változatosságot jelentett.

MEGKEZDŐDIK AZ UTOLSÓ FELVONÁS

Március 4-én vasárnap csípős reggelre és ragyogó napsütésre ébredtünk. Kilenc óra tájban tompa mély bűgás kezdte betölteni a levegőt és nagy magasságban egymás után jelentek meg az amerikai bombázók halált hozó kötelékei csillogó fémtestükkel. Nyolc

rátában támadták Szombathelyt. Reszketett a levegő és reszketett a föld a bombarobbanások morájától. A bombázók jöttét-mentét már megszoktuk, néha éjszaka is jöttek és Sztálin-gyertyákkal világították meg célpontjaikat Szombathely és Sárovar irányában, de ilyen méretű támadásnak még nem voltunk tanúi. A szóbeszéd szerint több, mint ezren haltak meg aznap Szombathelyen. A székesegyházat telitalálat érte és tetőzete beomlott.

Közben olyan hírek érkeztek, hogy a németek nagyszabású ellentámadást indítottak Székesfehérvárnál, ahol a második világháború egyik legnagyobb tankcsatája vette kezdetét. (Később édesapámtól tudtam meg, hogy a Dunáig terjedő, éjjel-nappal tomboló csata torkolattüzeit és morajlását még Szegeden is (!) látták, hallották és azt hitték, hogy netán a németek bevetették a sokat ígért csodafegyvert. Március 15-én Szegeden azonnali hatállyal ki kellett üríteni számos középületet, köztük a Tanárképző Főiskolát is, hogy kórházzá alakítsák azokat, mert a következő napokban sok ezer szovjet sebesültet vittek Szegedre).

Vépen a március tizenötödike méltatlan nyilas megemlékezés tárgya lett, hamis reményekkel és felelőtlen fogadkozással a végső kitartásra. Pár nappal később, március 20-án a német támadás kifulladt, a front összeomlott. A következő napokban menekülők kezdtek szállingózni Vépen át szekerekkel, kordékkal, gyalogosan. Orosz felderítő gépek bukkantak fel és húztak el fölöttünk. Március 27-én délben két nyilaskeresztes karszalagos férfi lövésre emelt pisztollyal bejött az udvarra és arra kényszerítették János bácsit, hogy azonnal fogja be az ökröket, majd hajtson a kastély elé, mert HM-es kitelepülőket kell nyugatra vinnie. Hiába volt minden ellenvetés, hogy ő már 70 éves elmúlt és hogy ökrös szekérrel nem lehet menekülni – mennie kellett. A kastély előtt szekérhad várta a HM kitelepülőit. Nagybeteg nagyapámat szerencsére nem keresték, órála már lemondta és sorsára hagyta. De még ha egészséges lett volna is, Magyarországot elhagyni sem-

miképp nem akarta. 27-én este hirtelen két szovjet repülőgép ereszkedett egészen alacsonyra és bombát dobtak a tőlünk kb. 250 m-re álló „kis kastélyra”. Nagy szikraeső és kisebb tűz keletkezett, amit azonban hamar eloltottak.

Másnap, március 28-án gyönyörű meleg tavaszi nap köszöntött ránk. A menekülők áradata elvonult. Egy német híradós autó állt be az udvarunkra. Az elmúlt napok pánikhangulata után szinte érthetetlen volt, hogy a híradós kocsi négy fős legénysége vidáman füttyörészve, derékig nekivetkőzöttten tett-vett az autó körül, mintha a legnagyobb békéből jöttek volna háború helyett és nem lennének nyomukban az oroszok. Egyikőjük nagymamának elmondta, hogy már öt éve nem járt odahaza, de most végre boldog, mert nemsokára ott-hon lesz. Ha akarjuk, minket is elvisznek magukkal Németországba. Kifényesítették a csizmájukat és napoztak, miközben állandó rádióösszeköttetésben álltak az övéikkel. Délben 1 órakor jelezték, hogy rövidesen indulnak tovább: most kapták a rádióüzenetet, hogy délután fél négykor lezárják a határt és aki szürkület után közelít Magyarország felől a határhoz, arra löni fognak. Vidáman intettek búcsút. Meg kellett állapítanom, hogy a katonaságnál a híradósoké a legelőkelőbb fegyvernem. Csak később eszméltünk rá, hogy ha netán az oroszok bemérték a híradós kocsi adását, akkor még mi is kaphattunk volna egy szeretetcsomagot a nyakunkba. Talán ezért mondták a németek, hogy ha akarjuk, elvisznek magukkal? – ki tudja.

Este mintegy 4-500 m-re a házunktól ágyútalálat érte a vépi vasútállomás bakterházát és annak tetejét nagy szikraeső közepette leborotválta. Az udvarból a mezőn át egyenesen oda lehetett látni. Jónak láttuk, hogy levonuljunk mindannyian a kert végében ásott verembe, amely légópincéül is szolgált. A verem ajtajából figyeltük a fejleményeket. Tizenegy óra táján három távoli fénycsóva jelent meg, egy a zanati út, egy Sárvár, egy pedig Tanakajd felől. Mindhárom lassan közeledett. Éjfél felé a zanati út irányából már ki lehetett venni, hogy az oroszok az utat maguk előtt reflek-

torozva, lassan haladó kocsioszlop kíséretében közelednek. Mivel minden harci zaj megszűnt, úgy döntöttünk, hogy visszamegyünk a házba. Nem sokkal éjfél után halálosan elcsigázott, fegyvertelen német katona jött be a kapun, kérve, hogy adjunk rá civil ruhát és bujtassuk el. Rozi néni és Teruska hallani sem akart erről, túl kockázatosnak ítélték a dolgot és kitesékelték a szerencsétlent, aki- nek azonban már nem volt ereje tovább menni. Valószínűleg napok óta vándorolt evés és alvás nélkül. A ház előtt leült az árokpartra és ott várta végzetét. Aztán hallottuk az orosz csizmák trap- polását, amint a templom felől közelednek, majd egy lövést, amellyel a fegyvertelen német katonaszökevényt az árokba lőtték. Lelkiismeretem mindmáig fellázad, ha rá gondolok, hogy a házi- ak nem segítették ezt az embert, holott az életét menthették volna meg. De lehet, hogy nekik volt igazuk. Talán mindannyian kemé- nyen fizettünk volna érte, ha befogadjuk.

Márc. 29-ére virradó éjjel tehát megérkeztek az oroszok. Puska- tussal taszították be az udvari ajtót, aztán vagy nyolcan beözönlöt- tek. Hangosan, kiabálva beszéltek. „Nyemecki, nyemecki?” – kér- dezgették és benéztek a szekrényekbe, meg az ágyak alá. Aztán en- ni, inni akartak. Nagy nehezen sikerült megérteni, hogy tejet, meg tojást kívánnak. A tojást nyersen falták be. Friss tejünk nem volt, de Rozi néni előhozott egy két literes csupor aludttejet, hogy ab- ból töltsön nekik. Először vele kóstoltatták meg, aztán az egyik ruszki kiragadta a kezéből a csuprot és beleivott. Az aludttej nem ízlett neki, ezért földhöz vágta az egészet és káromkodott. Úsz- tunk az aludttejben, meg a cseréptörmelékben. Aztán mint akik jól végezték dolgukat, szó nélkül elhúzták a csikot. Ez volt az első találkozás a dicsőséges felszabadítókkal.

Hajnalban Szombathely felől rövid ágyúzást lehetett hallani, valószínűleg azt követően vonultak be a városba. Itt Vépen reggel indult meg az igazi katonai népvándorlás. Egymásnak adták a ki- lincset az átvonuló egységek. Volt köztük ferdeszemű kirgiz, hety-

ke kozák lovas és a cári időkre emlékeztető szakállas muzsik. Volt, aki csak inni kért és részvétellel veregette meg beteg nagyapám vállát, de akadtak bőven, akik zabrálni jöttek. A csúcsot egy szemtelen lovas kozák jelentette, aki nem átalotta halálosan beteg nagyapám feje alól kihúzni a párnát, hogy a nyeregben arra ülhessen, elvitte a jeggyűrűjét, az óránkat és egy ötliteres üveg málnalekvárt, ami a család vésztartaléka volt.

Estére hazakerült János bácsi az ökrösszekérrel, sokkos állapotban. A menekülő karavánt valahol Bucsú környékén utólérték az oroszok, sokakat legéppuskáztak. Őt hazaengedték, de hogy a többiekkel mi lett, azt nem tudta megmondani. Eléggé összefüggéstelen, zavaros volt a mondanivalója.

FELSZABADULTUNK

A következő nap, március 30-a nagypéntekre esett. A front elvonulásával elvben szabaddá vált az út, hogy sokan felkerekedjenek Budapest és az ország korábban „felszabadult” részei felé, vállalva az utazás, vagy inkább vándorlás nem kis kockázatát. Most már nem csak az oroszok számára voltunk átjáróház, hanem sokan jöttek hazafelé induló vándor magyarok is, akik bekéredzkedtek, hogy a szénapajtában, vagy a kazalban aludhassanak. Köztük volt egy hentes, aki Szegedre igyekezett. Tüstént írtam szüleimnek, jelezve, hogy Vas megye Vép nevű községében Takács Jánoséknál vagyunk és megkértem az embert, juttassa el a levelet nekik, ha élnek.

A vépi kastély szomorú sorsra jutott. Nem az oroszok fosztották ki, hanem a falu aljanépe, még az oroszok megérkezése előtt. Óriási értékek mentek veszendőbe vagy pusztultak el. Megismétlődött a tatár és a török dúlás, ezúttal azonban nem kellett hozzá idegen hódítók. A gróf úr a plébánia kertjében egy veremben megbújva vészelte át a nehéz napokat.

A szomszéd házba, Pogácsásékhoz hamarosan magas rangú orosz parancsnokság költözött. Szinte hemzsegtek a piros tányersapkás, piros nadrágcsíkos főtisztek, amiből legalább hadosztályparancsnokságra lehetett következtetni. Időnként futár repülőgép szállt le a kert végében húzódó lucernaföldön, amit mi gyerekek szájátva figyeltünk. Ennek a szomszédságnak volt előnye is, meg hátránya is. Előnynek számított, hogy az alacsonyabb rendfokozatú ruszki randalírozók és zabrálók elkerülték a környéket, óriási hátránya viszont az lett, hogy minket kiebrudaltak Takácsék tiszta szobájából, mert a szobát két segédtiszt számára foglalták le. Az a nyomor, ami ezután következett, csak egy klasszikus éjjeli menedékhelyre lehetett jellemző. Nagyapa, meg Misivel mi ketten Takácsék földes szobájába szorultunk a tüdőbeteg, földre köpködő János bácsi mellé. Rozi néni, Teruska, meg Erzsike nagymama a konyhában húzták meg magukat. Nagyapám két kis kanári madarát – Gyurit és Szikulit – a két orosz tiszt megkedvelte és kalitkástul maguknál tartotta a tiszta szobában, mígnem egy alkalommal részegen nyitva hagyták a kalitka ajtaját és a macska reggelre végzett a két kis madárral.

NAGYAPA HALÁLA

Április 14-én este nagyapa ágyához kért minket Misikével. Csonttá-bórré aszott testébe már hálni is alig járt a lélek. Végrendelkezett. Megfogta a kezünket és lelkünkre kötötte, hogy nagyon szeressük Erzsike nagymamát, mert ő is nagyon szeret minket és ő az egyetlen a világon, aki gondunkat fogja viselni ezután. Magában már leszámolt mindennel. Neki, aki 1919-ben életét kockáztatva segítette elő a Tanácsköztársaság bukását a fehérek élelem utánpótlásával, meg kellett érnie, hogy Magyarországot újból legázolja a kommunizmus, hogy gyermekeitől elszakítva, számkivetésben haljon meg. De bármennyire is keserű volt ez a pirula, lelki szemei már fokozatosan megnyíltak egy

boldogabb, igazságos, örök világ szemlélésére, amely várja és befogja őt, ahol mindenki szeméről letörlik majd a könnyeket.

Másnap, április 15-én vasárnap reggel hat óra előtt tíz perccel arra lettem figyelmes, hogy a szomszéd ágyban nagyapa nyugodt, egyenletes légzése hirtelen megszűnik és nagy csönd támad. Felkeltettem Erzsike nagymamát. Próbáltuk élesztgetni, de ő végleg eltávozott közülünk. Leírhatatlan keserűség vett erőt rajtam. Életem lelki mélypontját ekkor éltem meg. Kijelentettem, hogy nem hiszek Istenben, mert ha lenne, nem engedte volna meg, hogy összes szeretteim után Bandi nagyapukát is elveszítsük.

Nagyapa egyedül volt református a családban. Erzsike nagymama református szertartással kívánta megadni neki a végtisztes-séget. Vép katolikus falu lévén, valamelyik szomszéd faluból sikerült a tiszteletes urat felkérni a temetésre. Koporsót szerezni nem lehetett. A plébános úr öt tartalék koporsó fölött rendelkezett, de reformátusnak nem adott belőle. Már-már úgy látszott, pokrócba csavarva kell nagyapámat eltemetnünk, amikor Takács-ék jó ismerőse, Hetyeiné Teruska a faluból felajánlotta egyik szekrényét, hogy abból csináltassunk koporsót. „Nem engedem, hogy a drága tanácsos urat pokrócba csavarják!” – mondta. Így lett koporsó. Végtelen hálával gondolok ma is őreá mély emberi szolidaritásáért.

Április 18-án volt a temetés, ott a Vas megyei számkivetettségben. (Később nagynénémtől hallottam, hogy ha nem jön közbe a vesztt háború, nagyapa a Kerepesi úti temetőben kapott volna dízsírhelyet érdemeiért). – Drága halottunkat a természet is megsiratta: a temetésről hazatérve kiadós zivatar öntözte meg a vépi tájat, talán azért, hogy segítsen elmosni az elmúlt hónapok gyötrelmes emlékeit.

HOGYAN TOVÁBB?

Az utóbbi hetek forгатagában és fájdalmas gyászunk közepette ez a gondolat fel sem merült, de most már farkasszemet kellett nézni vele. Erzsike nagymama özvegyen, mindenféle nyugellátás nélkül egyedül maradt a két unokával a nagyvilágban. Hármában visszatérni Budapestre egyenlőre szóba se jöhetett, hiszen nem tudhattuk, hogy rokonaink élnek-e és hogy romokon kívül találunk-e ott valamit. Egyébként is egy idős asszonynak két gyerekkel útnak indulni közlekedési eszközök és közbiztonság híján örűltség lett volna. Takácsék emberségből megosztották velünk földes szobájukat, konyhájukat és élelműket. Vártuk a jobb időket, amikor talán sikerűl hírt kapni Cica keresztmamáék és Margit nagymamáék sorsáról, netán Szegedről szűleimtől, és valahogy útra kelhetűnk.

FELVIRRAD A NAGY NAP

Eseménýtelenűl, egyhangű letargiában teltek a napok, mígnem valami történt, ami szebb volt minden álomnál és várakozásnál. Május 7-én reggel, amint kinyitottam a szememet, édesapám mosolygó arcát láttam, ahogy fölém hajol. Először azt hittem, hogy álmodom. – „Hát szervusz Pitkó!” – szólított a becenevemen, amit csak ő használt kivételes alkalmakkor és megcsókolt. Hihetetlen boldogság árasztott el. Mindmáig így tudom elképzelni a reménýtelen, ködös halálból való váratlan feltámadás örűmét.

Hamarosan Misike is talpon volt és mindannyian ujjongtunk. Megtűdttuk, hogy édesanyámmal egyűtt nem esett bántódásuk, lakásunk épen megmaradt, csak azok a „legfontosabb” tárgyak veszttek el, amelyeket ládába csomagolva menekíteni próbáltak. Április elején megkapták leveletem, amiből megtűdták, hogy Vépen vagyunk, sőt, egy későbbi üzenetűnkéből nagypa haláláról is értesűltek már.

Több, mint fél éves elszakítottság után kifogyhatatlanul sok beszélgetni valónk akadt késő estig. Margit nagymamáéktól már érkezett levél Szegedre és édesapám útban Vép felé felkereste őket. A rózsadombi villa porig égett. Három hétig állt ott a front úgy, hogy az ő villájukból a németek, a szomszéd utcában álló legközelebbi villából pedig az oroszok lötték egymást. A piano acéltőkéje összeolvadva maradt a romok között, mint egyetlen felismerhető tárgy, ami nem vált hamuvá. Jenő nagyapa a kertben aknára lépett és a fél lábát tőből amputálták. A Zsigmond utcában utaltak ki számukra egy ötödik emeleti romos szükséglakást, amelynek egyik szobájából a mélységbe lehetett kilépni. Szóba került a háború állása is. Mi vépi elszigeteltségünkben, rádió és újság híján alig hallottunk híreket. Berlin már elesett és vélekedés szerint napok, vagy legfeljebb egy-két hét lehetett hátra a teljes kapitulációig. – Másnap Erzsike nagymama nekilátott a csomagolásnak, hogy harmadnapra útnak indulhassunk Budapest felé.

Édesapám viszontagságos útja több, mint három napig tartott Szegedtől Vépig és állandóan fennállt a veszélye annak, hogy az oroszok elviszik „malenkij robot”-ra. Ezzel a visszaúton is számolnunk kellett. A vépi községházán kaptunk egy igazoló papírt az útra, nem mintha ezzel biztonsági esélyeink javultak volna.

Május 9-én reggel szerény úti motyónkkal indulásra készen álltunk, amikor a faluban kidobolták, hogy vége a háborúnak. Takácséktól érzékeny búcsút vettünk. Elláttak az útra minden jóval és kiigalogtunk a vasútállomásra.

ÚTBAN HAZAFELE

Vasúti személyforgalomról még álmodni sem lehetett. Az állomásfőnöktől megtudtuk, hogy délben fél egykor Ausztria felől jön egy tehervonat, amely 1 percre megáll és fel lehet rá ka-

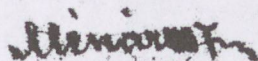

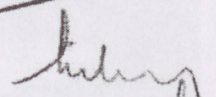
*Édesapám, Dr. Kesselyák Adorján, főiskolai és
egyetemi tanár, a Szent István Akadémia tagja.
45 évesen halt meg 1951-ben.*

Vép nagyközség nemzeti bizottságától.-

Igazolvány.-

Vép nagyközség nemzeti bizottsága hivatalosan igazolja, hogy
Kesselyák Péter 9 éves és Kesselyák Mihály 4 éves anyjuk neve:
Balássy Vera. Nevezettek Vép községben mint menekültek 1944. novem-
ber 8-tól -1945. május 3-ig tartózkodtak és állandó lakóhelyükre
Szegedre utaznak apjukkal Dr. Kesselyák Adorjánnal.-
Vép, 1945. május 8.-

községbíró.-

vezetője zó.-

„ELBOCSÁTÓ SZÉP ÜZENET”
a héthónapos gyermeki számkivetettség után

paszkodni. Édesapám egy fékező fülkét rohamozott meg, ahová nagymamával és a csomagokkal együtt felhúzott-vonszolt minket. A szerelvény magas oldalfalú nyitott vagonokból állt. A vonat már ment, amikor átmászott a fülke és a raktér közötti oldalfalon, hogy felderítse, be lehet-e költözni a biztonságot ígérő raktérbe. Be lehetett. Óvatosan mindannyiunkat átsegített az oldalfalon. Olajos esztergapadok és fűrőgépek között találtuk magunkat. Egy leszerelt német hadiüzem gépparkját szállították Oroszország felé. Itt ütöttünk tanyát. Ostffyasszonyfánál lekapcsolták a vonatról a mozdonyt és hosszú veszteglés következett. Leszállt az este. Pokrócot terítve a padlóra, elaludtam. Éjszaka közepén, csípős hidegben ébredtem arra, hogy ismét mozgásban vagyunk. Aztán hajnalban Városlődnél megint elkötték a mozdonyt, ezúttal késő délutánig ott állt a szerelvény. Este futottunk be a veszprémi állomásra, ahol az oroszok diadalittasan ünnepelték a háború befejezését. Fehér, sárga és piros rakétákat lődöztek a magasba, énekeltek és kiáltozták, hogy „vojna kaput!” – Meghúztuk magunkat a gépek között. Így telt a második éjszaka. A vonat a következő nap délig rostokolt Veszprémben. Kiszállni és másik vonatot keresni nem volt ildomos az oroszoktól hemzsegő pályaudvaron.

Már május 11-et írt a naptár, amikor délután vonatunk eldöcögött Székesfehérvárig. Útközben Sárszentmihálynál kilőtt, kiégett tankok álltak sorfalat a vasút mentén. A fehérvári állomás környéke több száz méteres körzetben földig tarolt romokból állt. Az ötször gazdát cserélt városnak ezen a részén szinte szó szerint kő követ nem maradt. Édesapám vízért menve megtudta, hogy szerelvényünk egyenlőre nem megy tovább. Keresnünk kellett egy másik tehervonatot. A változatosság kedvéért most egy lapos vagon platóján üthettünk tanyát sok más potyautassal együtt, ami különleges élvezetet jelentett számomra. Melyik mai gyerekek adatik meg, hogy lapos vagon platóján utazhat? Máig büszke vagyok rá, hogy nekem megadatott.

Május 12-én reggel Tárnokon arra ébredtünk, hogy lapos vagonunkat lekapcsolták és ott hagyták. Édesapám próbálkozott egy alkalmi magányos mozdonyra felkérdezni, de hiába, ezt az élvezetet már megtagadta tőlünk a sors. Kimentünk hát a közeli országútra, hogy ott próbáljunk szerencsét. Nemsokára egy emelet magasságig bútorokkal megrakott társzekér gazdája szánt meg minket. A lánya hozományát szállította Budapestre. Felkapaszkodhattunk a bútorok tetejére, ahonnan a kilátás igen jó volt, csak a szekér imbolygása zavart egy kissé. Komótosan döcögünk végig Nagytéten, Budafokon, majd déltájban elértük a Fehérvári utat. A vasúti töltésnél megköszöntük a gazda szívességét és szívszorongva, gyalogosan Kelenföld felé vettük útunkat, hogy felkeressük nagynéméket, feltéve, hogy élnek, házuk áll és ott találjuk őket. Édesapám izgalomtól hajtva előre ment, hogy legalább megtudja, áll-e a házuk. Állt. Nagy örömmel láttuk viszont egymást.

EGY NAP BUDAPESTEN

Cica keresztanyám, azaz édesanyám húga – tisztes leánykori néven Balássy Júlia – tüstént újabb terítékekkel bővítette az ebédhez már megterített asztalt, amelyet most kilencen ültünk körül. Bableves és kukoricamálé volt az ebéd, amiből szűkösen jutott mindenkinek egy zóna adag. A rokoni asztaltársaság szépen kikerekedett: Cica néni, aztán unokatestvéreim, Lajcsi és Julika, valamint az éppen látogatóban náluk lévő nagyszülei, az „öreg Romziék”, végül – de nem utolsó sorban – Erzsike nagymama, édesapám és mi ketten Mivel. Cica néni férje (és egyben keresztapám), dr. Romsauer Tibor nem volt otthon. Hogy miért, azt ebéd közben elmondták.

Keresztapám sebészorvos volt. 44-ben behívták és a budai helyőrségi kórházban teljesített szolgálatot, ahol egy légiriadó alkalmával az óvóhelyről kértek önkéntesen jelentkező orvost, azonnali elsősegély nyújtáshoz. Vállalkozott rá. Alig hogy elhagyta az óvóhelyet, az épület bomba telitalálatot kapott. Az óvóhely

beomlott, 250 halottat temetve maga alá. Egyedül ő menekült meg. Aztán az ostrom alatt, amikor az oroszok elfoglalták a kórházat, egy tüdőlövéses orosz tisztet kellett megoperálnia úgy, hogy a géppisztoly csövét közben a hátának szegezték azzal, hogy ha nem sikerül az operáció, akkor őt is agyonlövik. Buda „felszabadulása” után Ceglédre vitték egy fogoly gyűjtőtáborba, ahonnan nem sokkal a mi érkezésünk előtt szöktették meg és még bújkálnia kellett egy jó ismerős lakásában, mert már többször keresték. Ezért nem találkozhattunk vele. Karácsony óta ő sem tudott sokáig semmit a családjáról. Közben keresztanyám a két gyerekkel karácsony szent estéjén, gyertyagyújtáskor volt kénytelen leköltözni kelenföldi lakásuk pincéjébe. Itt érték meg az oroszok bejövetelét 1945 januárjában, ahonnan elhajtották őket Budafokra egy tömegszállásra, mivel a frontvonal sokáig a közeli vasúti töltés mentén húzódott. Csak február közepén térhettek vissza otthonukba. Az oroszok sok mindent elvittek a lakásból, antik sublótjukat baltával felaprították és azzal fűtöttek be, pedig a vágott fa oda volt készítve a kályha mellé. – Az „öreg Romziék” Sasadon szerencsésen úszták meg az ostromot. Az öreg Romsauer már nyugalmazott egyetemi tanár volt, a budapesti műszaki egyetem félelmetes hírév ábrázoló geometria professzora, akiről számos anekdóta járta az ifjabb mérnökgenerációk körében.

Másnap, május 13-án a budai ciszterci templomban hallgatunk vasárnapi szentmisét, hálát adva a Gondviselésnek, amiért megóvta családunkat. Ebéd után édesapámmal felkerekedtünk, hogy folytassuk útunkat Szeged felé.

MÉG EGY NEHÉZ ÚTSZAKASZ TÜNDÉRORSZÁGIG

Erzsike nagymama és Cica keresztmama kikísértek bennünket a Nyugati pályaudvarra. Budán még nem járt a villamos, gyalog kellett eljutni a mai Petőfi híd helyén álló ponton-hídon ke-

resztül a Boráros térre, ahonnan a 6-os villamos vitt tovább a romos nagykörúton végig. A Nyugati pályaudvar egy távoli külső vágányán álló tehervonatra sikerült felkapaszkodnunk. Fürtökben lógtak rajta az emberek. Misikét egy zsúfolásig telt marhavagon ajtajában ülő asszony vette az ölébe, én pedig mellé ülhettem, lábamat kilógatva a vagonból. Édesapámnak csak a vagon tetején jutott hely. Késő este indult el a vonat Cegléd felé. Kőbányánál jártunk, amikor rettenetes hullaszag ütötte meg az orromat. Talán a januári ostrom óta temetetlen halottak és elhullott lovak tetemei áraszhatták azt a szörnyű bűzt a meleg májusi éjszakában. Hátborzongató még ma is rágondolnom. Aztán elbóbiskoltam, nekidőlve a mellettem ülő asszonynak. Az albertirsai állomáson oroszok jöttek és nagy kiabálással, „davaj, davaj” közepette ki akarták üríteni a vagon, hogy lefoglalják. Géppisztollyal a levegőbe lövöldöztek és megpróbálták kirángatni az utasokat a vagonból. Az asszonyok visítottak, ahogy a torkukon kifért. Édesapám a vagon tetején tehetetlen kétségbeeséssel hallotta a lent zajló dulakodást. Az emberek görcsösen megkapaszkodtak egymásban, úgy, hogy végül is az oroszok nem tudták erőszakkal kirángatni őket. Negyedórás közelharc után kárvallottan, káromkodva álltak odébb. – Pitymallott, amikor vonatunk befutott Ceglédre.

Cegléd-től már megindult a menetrendszerű vasúti közlekedés Szeged felé. Valódi személyvonatra szálltunk fel és kényelmesen terpeszkedhettünk végig a fapados ülőkén. Nem volt tömeg, egészen békebelinek tűnt az utazás. 11 óra tájban érkeztünk meg Szegedre.

Édesanyám fehér kötényben csörögét sütött a konyhában, hogy az utolsó kanálnyi porcukorral meghintve, azzal fogadjon bennünket, ha megérkezünk. Volt nagy boldogság! Szertefoszlott egy hosszú lidércnyomás, átadva helyét az „ismét otthon” tündéri valóságának. 1945.máj us 14-én véget ért Misikével 8 hónapig tartó odysseuszi bolyongásunk.

*Édesanyám, dr. Kesselyák Adorjánné Balássy Vera, a
női testnevelés és sportmozgalom egyik hazai úttörője,
Csák Ibolya olimpiai bajnoknő tehetségének felfedezője.
(† 2001).*

 ÁLLAMI FINOMLISZT- VÁLTOJEGY (TÉSZTAJEGY).			12 szelvény
Kiadható 2 db 25 dg-os le nem járt kenyérgyészszelvény ellenében.			
A jegy szelvényei magukban nem érvényesek, azokat csak a vendéglátóüzem válthatja le.			
Érvényes az egész ország területén.			
Tészta	Tészta	Tészta	
3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	
Tészta	Tészta	Tészta	

 ÁLLAMI FINOMLISZT- VÁLTOJEGY (TÉSZTAJEGY).			12 szelvény
Kiadható 2 db 25 dg-os le nem járt kenyérgyészszelvény ellenében.			
A jegy szelvényei magukban nem érvényesek, azokat csak a vendéglátóüzem válthatja le.			
Érvényes az egész ország területén.			
Tészta	Tészta	Tészta	
3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	
Tészta	Tészta	Tészta	
3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	

5 gramm ZSIRADÉK	5 gramm ZSIRADÉK	5 gramm ZSIRADÉK	5 gramm ZSIRADÉK
5 gramm ZSIRADÉK	5 gramm ZSIRADÉK	5 gramm ZSIRADÉK	5 gramm ZSIRADÉK
5 gramm ZSIRADÉK	5 gramm ZSIRADÉK	5 gramm ZSIRADÉK	5 gramm ZSIRADÉK

sztta	Tészta	Tészta
lisztből.	3 dg lisztből.	3 dg lisztből.
sztta	Tészta	Tészta
lisztből.	3 dg lisztből.	3 dg lisztből.

nyomatvány.

 ÁLLAMI KENYERVÁLTOJEGY.		10 szelvény
Kiadható 1 db 2 napra szóló le nem járt kenyérgyészszelvény ellenében.		
A jegy szelvényei magukban nem érvényesek, azokat csak az élelmiszelet kiadójától lehet váltani.		
Beváltható személyre, vagy kétszersültre, üzletekben, közszolgálatban, városban.		
Vendéglátóüzemben minifláton készítményre az ország egész területén.		
5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	
5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	
5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	
5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	
5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	5 dg kenyér, vagy 1 db zsömlé, vagy 4 dg kétszersült	

 ÁLLAMI FINOMLISZT- VÁLTOJEGY (TÉSZTAJEGY).			12 szelvény
Kiadható 2 db 25 dg-os le nem járt kenyérgyészszelvény ellenében.			
A jegy szelvényei magukban nem érvényesek, azokat csak a vendéglátóüzem válthatja le.			
Érvényes az egész ország területén.			
sztta	Tészta	Tészta	
lisztből.	3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	
sztta	Tészta	Tészta	
lisztből.	3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	
sztta	Tészta	Tészta	
lisztből.	3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	
sztta	Tészta	Tészta	
lisztből.	3 dg lisztből.	3 dg lisztből.	

Élelmiszerjegyek 1945-ben

Nem mindig sikerült beváltani a jegyeket

BEILLESZKEDÉS AZ OTTHONI KÖRNYEZETBE

A legfontosabb az volt, hogy ne maradjak iskolaév vesztes. Szegeden novemberben indult meg a tanítás, de a hosszú téli szünet miatt július 15-ig meghosszabbították a tanévet. Két hónap maradt tehát az intenzív felzárkózásra. Voltak vagy tízen az osztályból, akik hozzám hasonló cipőben jártak: szüleikkel nyugatra menekültek és most szállingóztak haza. Rózsa Imre tanító bácsi áldozatosan vállalta – tiltakozva mindenfajta honorárium ellen – hogy az iskolai elfoglaltságon felül délutánonként rendszeres külön foglalkozásokat tartson számunkra Hétvezér utcai házuk kertjében azért, hogy le tudjunk vizsgázni a harmadik osztály anyagából. Hetenként négy alkalommal jártunk hozzá, körülülve a kerti nagy asztalt, majd esténként otthon a külön feladatokat is meg kellett oldanunk. Máig hálás vagyok neki, hogy kitűnően végezhettem a harmadik osztályt.

A májusi estéken – amikor időt tudtam szakítani rá tanulás közben – elmentem az alsóvárosi templomba litániára. Boldogan énekeltem ismét a Boldogasszony anyánkat és a többi szép Mária-éneket, hálát adva azért, hogy itthon lehetek. A vépi számkivetésben, a legforróbb honvágy pillanataiban mindig az alsóvárosi májusi litániák emléke jelent meg előttem, a templomtérén virágzó olajfák illatától kísérve. Mindez most ismét valósággá vált.

Hazatértemkor már javában folyt a harmadik osztályosok elsőáldozásra való felkészítése. Hitoktatónk, Merksz Elemér tisztelendő bácsi tárt karokkal fogadta csatlakozásomat több más sorstársammal együtt. Intenzív előkészület után június 10-én került sor a lélekemelő megújhódásra, amely máig legszebb élményeim közé tartozik és életem vezérfonalát adta a kezembe. Elsőáldozásunk bensőséges volt és nem kísérték konvencionális formák. Nem volt fehér kesztyű, nem volt ünnepi reggeli kuglóffal és tejszínhabos kakaóval, nem volt fényképezés sem. Arra viszont

emlékszem, hogy egy délutáni előkészület alkalmával egyik társunk, Kilyénfalvi Ödön rosszul lett és összeesett. Miután fellocsolták, elmondta, hogy aznap még nem ettek otthon.

A hazaérkezés öröme egyenlőre feledtetni tudta a sok nélkülözést, amibe hirtelen belecsöppentünk. Kenyeret, lisztet, zsírt csak jegyre lehetett kapni. Cukor, tejtermék, hús egyáltalán nem volt.

A piacon pénzért legfeljebb zöldséget vásárolhattunk. Tejfölt, túrót, tojást csak ruhaneműért, ékszerért, gyermekjátékért lehetett cserében kapni. Nekem is meg kellett válnom néhány kedves játék állatomtól. Hónapokon keresztül a reggeli jobbra csak háziilag csíráztatott árpából készült keserű feketekávéból és üres kenyérből állt. Az ebédet a klinikai menzáról hoztuk. Hetente legalább ötször sárgaborsó főzeléket kaptunk, néha sült szalonnával vagy nyers káposztával, de legtöbbször anélkül.

Kakasszék-fürdőn nevelt kacsaím nagy szolgálatot tettek: 3 közülük rendszeresen tojással segítette ki háztartásunkat. „Topi papa”, a rangidős gácsér hazatérésemkor *megismert* (!) és „örömmel” jött üdvözölni, csőrével körültapogatva a bokámat. Szinte megsirattuk valamennyit, amikor eljött az ideje, hogy levágjuk őket.

Édesapám felhívta a figyelmemet arra, hogy „a legveszedelmesebb fenevad az ember”. Sokan köpönyeget forgattak az elmúlt hónapokban és ezért idegenekben nem szabad megbízni. Ha megkérdezi valaki, hogy édesapád német párti-e vagy orosz párti, mondd, hogy egyik sem, hanem magyar párti. – Egy hét sem telt bele, amikor klinikai kivizsgálásra utaltak. A röntgen vizsgálat TBC fertőzést mutatott ki nálam, amit Vépen János bácsitól sikerült összeszednem. A vizsgáló orvos nyájasan kérdezgetett mindenféléről, majd – mintha csak a mesében lettünk volna – feltette a kérdést: „Mondd, édesapa német párti, vagy orosz párti?” – „Egyik se, magyar párti” – vágtam rá neki kapásból. Több kérdése nem volt.

A TÁVOLLÉTÜNKBEN TELT SZEGEDI HÓNAPOK NÉHÁNY ESEMÉNYE

Szüleim apránként elmesélték, mi történt velük, amíg mi gyerekek a távolba szakadtunk. Édesapám a súlyos operáció után két héttel elhagyhatta a kórházat, de még sokáig lábadozott. A Tanárképző Főiskola minden tanszékvezetője elmenekült, így ideiglenesen elvállalta az intézmény igazgatását. Az oktatás szünetelt, de a főiskola vagyonának megóvásáért állandó küzdelmet kellett vívnia. Szerencsére a megmaradt személyzet ebben mindig segítségére sietett. Az oroszok átmenetileg a rubelt tették hivatalos pénznemmé. A rádiókat és térképeket halálbüntetés terhe mellett be kellett szolgáltatni. Az utcán időnként kampányszerűen összefogdosták a munkaképes férfiakat „malenkij robotra”, ami legtöbbször hadifogságba hurcolásukat jelentette. Az alapvető élelmiszerekre jegyrendszert vezettek be és jegyet csak az kaphatott, akinek volt igazolt munkahelye. Az 5000 vonalas szegedi 7DU telefonközpontot leszerelték és jóvátétel címén elszállították. A város telefon nélkül maradt. Édesapám látta, amikor a Széchenyi téren teherautóra rakták a központ jelfogós kereteit és mivel az utolsó keret kilógott a ponyvás teherautó rakteréből, az orosz katona csizmával rúgott bele a jelfogókba, hogy a raktér ajtaját bezárhassa.

Mivel Szeged volt az első „felszabadult” magyarországi nagyváros, a szovjet hadsereg nyomában hamarosan megjelent Gerő Ernő, Révai József és Szirmai István, hogy szálláscsinálói legyenek egy új kommunista rezsimnek. A pedagógusokat kötelező fejtágítóra hívták össze, ahol Szirmai István szónokolt. Elmondta, hogy véget ért az a korszak, amikor minden utcasarkon „nemzeti színű gatyamadzagot” árultak. A proletár internacionalizmusé a jövő, hála a felszabadító Vörös Hadseregnek. Biztosította hallgatóságát a Szovjetunió nagy barátságáról, miközben a Tisza Lajos körúton oroszoktól őrzött, lepecsételt vagonban dörömböltek a malenkij robotra begyűjtött férfiak hadifogságba szállításuk előtt.

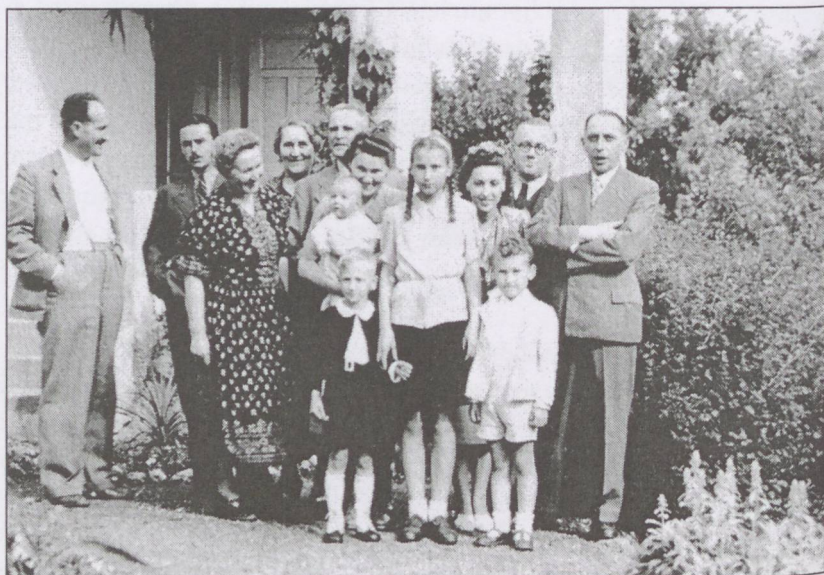
A beszéd végén a Tanárképző Főiskola lelkésze felszólalt, mondván, hogy örül a Szovjetunió barátságának, de jó lenne, ha ennek jeleként nem hurcolnák el hadifogságba az embereket. Szirmai István úgy tett, mintha nem hallaná. Elfordulva, karba tett kézzel mereven kinézett az ablakon, majd válasz helyett ujjával az asztalra koppantott egyet. Két civilruhás rendfenntartó jelent meg és a lelkészt letartóztatták. A gyűlés résztvevői megértették, hogy a szólásszabadságnak befellegzett.

A főiskola épületében lévő egyik szolgálati lakásba orosz tiszt költözött, Sóra. Nagy tisztelettel adózott édesapám professzori mi-voltának. A beszélgetés leginkább kézzel-lábbal folyt, de jó atyám ungvári születésű lévén, gyerekkorában ráragadt egy kevés rutén szó, ami most jó szolgálatot tett az oroszokkal való érintkezésben. Sóra politikai tiszt volt, élet és halál ura. Ahol szolgálati karszalagjával megjelent, ott megfagyott az oroszokban a lélegzet. A duhajkodó, verekedő katonák között pillanatok alatt rendet teremtett. Egy alkalommal az egyik részegen randalírozó katona nem teljesítette a parancsát és visszabeszélt neki, mire a helyszínen agyonlőtte. Édesapám látta az esetet és később megkérdezte, hogy ezt milyen joggal tehette meg. Azt válaszolta, felhatalmazása van rá, hogy bárkit lelőjön, csak egy néhány soros jelentést kell írnia róla.

Karácsonykor látogatást tett nálunk a lakásban. Amikor meglátta a falon a feszületet, felállt, körbejárt a szobában, kinyitotta a szekrényajtót, lehasalt és benézett az ágy alá, mint aki megbolondult, majd miután meggyőződött róla, hogy senki idegen nem hallhatja amit mond, megvallotta, hogy hisz Istenben. Megdöbbenő volt ezt az ő szájából hallani. Esete meggyőző erővel máig tanúsítja, hogy még a hosszú és kegyetlen sztálini hatalom sem tudta kiölni a megkérgesedett emberi szívek legmélyéről az ott lappangó érzéseket. Sóra meglepődve tapasztalta, hogy tüzelő híján lakásunk jéghideg, ami egy professzorhoz méltatlan dolog. Néhány nap múlva a szegedi vasúti ponton-híd építkezéséről teher-

Sóra, szovjet NKVD politikai tiszt. Szeged megszállása idején élet és halál ura. Titokban szülemnek megvallotta, hogy hisz Istenben.

Sokan a „Földindulás” családi szereplői közül – itt még senki sem gondolt az elkövetkező háborús kálváriára. (Baross Gábor telep, 1941. június 29). Balról jobbra: Édesapám, dr. Kesselyák Adorján, a Szegedi Tanárképző Főiskola tanszékvezetője, ifj. Taróczy Jenő, édesapám féltestvére, (később nagy teniszezőnk, Taróczy Balázs édesapja), Balássy Andrásné (Erzsike nagymama, az 1944/45-ös vépi számkivetettség alatt két unokájának egyetlen megmaradt támasza), Taróczy Jenőné (Margit nagymama) és id. Taróczy Jenő (Jenő nagypapa), akiknek rózsadombi villája 1945-ben porig égett, édesanyám, dr. Kesselyák Adorjáné Balássy Vera, karján kis öcsém, a 3 hónapos Misike, előtte unokatestvérem, az 5 éves Lajcsi (dr. Romsauer Lajos), mellette egy ismerős leányka (Koltai Zsuzsi), aztán a jelen írás szerzője 5 évesen, mögöttem édesanyám huga, dr. Romsauer Tiborné Balássy Júlia, aztán Bartha Flóris ciszter pap, és a kép jobb szélén keresztapám, dr. Romsauer Tibor főorvos, aki 1944-ben egyedül menekült meg egy budai kórház 250 halottat maga alá temető bombázásakor.

autóval küldött három hatalmas rönkfát, amit nagy sebtében kellett behordani az udvarba, hogy ne legyen feltűnő. Február elején az ostromlott Budapest fölé kellett repülnie. Többé soha nem jelentkezett. Távozásakor adott egy pecsétes írást azzal, hogy az megvédi lakásunkat minden orosz beszállásolástól. Szüleim nem hittek az írás erejében, mert már tapasztalták, hogy az oroszokat semmiféle papír nem hatotta meg. Mégis, amikor legközelebb két ruszki meg egy barisnya jött egy csomó zabrált holmival és erőszakosan be akartak telepedni a lakásba, elébük tolták az írást. Mindhárman elfehéredtek és az ajkuk reszketni kezdett. Sarkon fordultak és futva távoztak. Holmijuk között volt egy jókora zsíros bödön, amit pánikszerű menekülésük közben maguk után húzva, nagy zörgéssel zötyögtettek le az emeleti lépcsőn. – Az írás később is mindig hatott. Ma is megvan a családi archivumban. Az áll rajta, hogy nálunk két különleges megbízatású NKVD tiszt lakik.

Szüleim elmondásából ide kívánczik még egy történet az utókor számára. Hideg, havas téli este volt. Édesanyám tejért ment Felsővárosba gyalogosan. Már messziről látta, hogy a színházat több száz orosz katona veszi körül. Szünet nélkül tapsoltak, kiáltottak, éljenek. Külön előadás keretében Kacsóh Pongrác: János vitézét látták. A színház már becsukta kapuit, de ők nem tágtáptak. Sokan közülük talán életükben először jártak színházban, de valamennyiőjüket teljesen elbűvölte a magyar zene és mesevilág. Egy órával később hazafelé menet édesanyám még mindig ott találta a rendületlenül éljenző, tapsoló katonákat szoros gyűrűben a színház körül.

FŐISKOLAI TANÁRBÓL CSÉPLŐGÉPMUNKÁS

A pénz szinte teljesen elvesztette értékét. 800 pengőért már csak egy fél kiló szőlőt lehetett kapni, holott egy évvel korábban Kakasszék-fürdön ennyi pénzből egy hónapig élt a család. Az éhezés küszöbén

álltunk. Édesapám elszegődött Kistemplomtanyára cséplőgép mellé négy hétre zsákolónak, hogy megkeresse számunkra a téli kenyérnek valót. Cukor sem lévén, latba vetette kutató vegyész ismereteit. A tanszéken krumpliból keményítőt vont ki és abból krumplicukrot állított elő. A kistemplomtanyai olajütőből tortalap nagyságú – a meleg préstől barnára sült – olajpogácsákat hozott haza, amelyeket marha takarmányozásra szoktak használni. Ezeket rágtunk-ropogtatunk-majsoltuk, mivel olajtartalmuk tápértéket képviselt. Egy külföldi folyóiratban jó atyám cikket fedezett fel, amelynek szerzője egy dániai mocsárba fulladt ősemlék gyomortartalmában pásztortáska levelet mutatott ki. Az tehát ehető. Nosza, paraj híján asztalunkra került a pásztortáska főzelék. Kipróbáltuk a csigapörköltet. A békacomb gyakori csemegének számított: a vasútállomáshoz közeli bombatölcsérek pocsolyáiban sok kecskebéka kuruttyolt, csak egy piros pipacsszírmot kellett horogra tűzve meglobogtatni előttük, rögtön bekapták. Én is vadásztam rájuk, néha komoly zsákmánnyal térve haza. Egyszer egy frissen robbantott fél vadnyulat találtunk a Boszorkány-szigeten, amelyre az oroszok kézigránáttal vadásztak és úgy látszik, csak a másik felét találták meg. Így éltünk napról-napra. Hamarosan elérkezett a szeptember.

HADIKÓRHÁZBÓL ISMÉT FŐISKOLA

1945. március 15-én néhány óra leforgása alatt kellett kiüríteni a Tanárképző Főiskolát és átadni szovjet hadikórház céljára. Édesapám akkor annyit tudott elérni, hogy az Állattani Tanszék szertárát, amely valóságos kis múzeum volt, ott lehetett hagyni. A szertár két helyiségét befalazták. Szeptember elején a hadikórház megszűnt, az épületet ismét birtokba vehette a főiskola. A visszatérők leírhatatlan állapotokat találtak. Egyes helyiségekben két méteres magasságig rétegekben állt a törmelék és a szemét. A sebesült katonák a lámpaburákat bilinek használták és ürüléküket felcsapták a mennyezetre. A befalazott szertár falazását kibontották, a kigyókról, békákról, ha-

lakról, polipokról, medúzákról leitták a szeszt meg a formalint, az üvegeket összetörték. A kitömött állatok széttépve, a lepke- és bogárgyűjtemény romokban. Ott ismertem meg a laposkúszás fogalmát, ugyanis a szertár mennyezete és a törmelékkupac teteje között körülbelül 1 méteres rés állt rendelkezésre ahhoz, hogy a helyiségbe behatoljunk. A főiskola személyzete több hetes kemény munkával tudta eltüntetni a romokat és felszabadítóink otthagytak névjegyeit, amelyeket édesapám hűséges hivatalsegédje, Nagy István csak *Sztalin-pecséteknek* nevezett.

Végre megindulhatott az oktatás a Tanárképző Főiskolán. Az elemenkült tanszékvezetők kezdtek visszazsállibá válni. Édesapám átadta az igazgatói széket a hazatérő igazgatónak, dr. Eperjessy Kálmánnak. Megkezdődött egy új, látszólag békés, de nem fájdalommentes korszak.

UTÓSZÓ

A háború vihara elvonult. Eseményeit mélyen és kitörölhetetlenül kilenc éves gyermeki emlékezetembe véste. Ma is úgy elevenednek meg előttem, mintha tegnap történtek volna. Az idő drámaian felpörgetett kereke azonban fokozatosan lassulni kezdett, hogy felvegye az egyszerű hétköznapiak ritmusát és eseményei beleolvadjanak az élet észrevétlen folyásába. Számptalan seb maradt nyitott, de ezek gyógyítása már egy másik történet. Itt varrom el az emlékezet szárait, hogy átadjam a terepet a számodra, kedves olvasó. Gondolkozz el egy letűnt kegyetlen világ emlékein, amelynek soha többé nem szabad visszatérnie.

AZ EMLÉKIRATBAN ÉRINTETT SZEMÉLYISÉGEK (ABC-RENDEN)

vitéz érszentkirályi Balássy András (anyai nagyapám), testnevelő tanár, a hazai cserkész mozgalom és futbollsport meghonosításának egyik élharcosa, az 1.sz. cserkésziszti igazolvány birtokosa, az újpesti munkásfiatalok futballklubjának megalapítója, az újpesti gimnázium tanára, Babits Mihály jó barátja és tanártársa. A Tanácsköztársaság alatt a fehérek élelemutánpótlásának biztosítója, a 20-as években a Honszeretet szövetkezet egyik vezetője. Később haláláig a Honvédelmi Minisztérium tanácsosa.

Dr. Banga Ilus, dr. Szentgyörgyi Albert Nobel-díjas professzor adjunktusnője.

Dr. Bognár Cecil pszichológus egyetemi tanár, Szeged.

Dr. Eperjessy György, a Szegedi Tanárképző Főiskola kémia tan-székének vezetője.

Dr. Eperjessy Kálmán, a Szegedi Tanárképző Főiskola igazgatója, történész.

gróf Erdődy Ferenc, a vépi kastély egykori tulajdonosa.

Gerő Ernő, Révai József és Szirmai István, az új kommunista rendszer szálláscsinálói a Vörös Hadsereg nyomában Szegeden.

Hazslinszky Tamás, gyermekkori jó barátom, dr. Hazslinszky Bertalan szegedi főiskolai tanár fia, később nagy barlangkutató, a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat főtitkára. Több könyve jelent meg.

Dr. Kesselyák Adorján (édesapám), az Eötvös József Kollégium neveltje, tanára és szellemiségének képviselője, a Pázmány Péter Tudományegyetem magántanára, a Szegedi Tanárképző Főiskola tanszékvezetője, a kolozsvári Babes-Bolyai egyetem tanára, a Szent István Akadémia tagja. 45 évesen halt meg 1951-ben.

Dr. Kesselyákné Balássy Vera (édesanyám), a Testnevelési Főiskola rangelsője, a Nemzeti Tornaegylet edzője, az Atlétikai Szövetség Nemzeti Ötös Bizottságának tagja, Csák Ibolya olimpiai bajnoknő tehetségének felfedezője, az Erzsébet Nőiskola és a Patrona Hungariae leánygimnázium testnevelő tanára, a Szegedi Tanárképző Főiskola Gyakorló Iskolájának szakvezető tanára.

Dr. Kesselyák Mihály (kisöcsém, a naplóban „Misike”). Okl. repülőmérnök, vitorlázógép konstruktőr és aranykoszorús vitorlázó repülő, a magyar válogatott keret tagja. 53 évesen halt meg 1994-ben.

Dr. Merksz Elemér kanonok, az elemi iskolai katekizmus egyik szerkesztője.

Dr. Nemeskürty István professzor, író, Dr.Saad Ferenc tanítványa.

Dr. Romsauer Tibor (keresztapám), sebész főorvos, a Hittudományi Főiskolán a „Medicina pastoralis” előadója.

id. dr. Romsauer Lajos, a Budapesti Műszaki Egyetem nyugalmazott ábrázoló geometria professzora.

ifj. dr. Romsauer Lajos (a naplóban Lajcsi), elmeorvos, pszichiáter. Pro Urbe díjas kiváló orvos, az AIDS elleni mozgalom egyik hazai vezetője, a Fredy Mercury díj birtokosa.

Rózsa Imre tanító úr, a szegedi Árpád-téri Iskola kiváló tanítója, korábban két évig a csángó magyarok közt teljesített missziós tanítói szolgálatot.

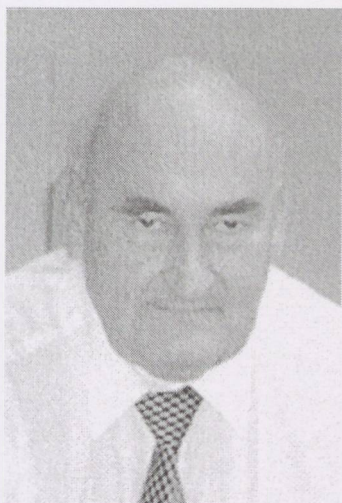
Dr. Saád Ferenc, a Ludovika Akadémia tanára, a Szegedi Tudományegyetem magántanára.

Dr. Saád Ferencné Fekete Katalin, Fekete István író nővére.

id. Taróczy Jenő (apai mostoha nagyapám), okl. gépészmérnök, MÁV főtanácsos és külkereskedelmi üzletkötő. Hobbiként zenészerzéssel is foglalkozott. (Édesapja szintén mérnök volt, Puskás Tivadar közvetlen munkatársa az első telefonközpont és a telefon hírmondó megvalósításában).

ifj. Taróczy Jenő (édesapám féltestvére), a Ludovika Akadémia rangelsője, az orosz fronton hősiességéért a „Signum laudis” ezüst és bronz fokozatával kitüntetett főhadnagy. 1945-ben nyugatról hazatérve Alagon leszállt a vonatról és 18 társával begyalogolt Budapestre, hogy elkerüljék a Nyugati pályaudvaron az igazoltatást és a hadifogságot. Okleveles villamosmérnök lett. Nagy teniszezőnk, Taróczy Balázs édesapja.

A SZERZŐRŐL

A szerző – Kesselyák Péter – ötéves gyermekkorától, 1941-től kezdve 19 éven át volt Szeged lakója, iskolai éveit az első elemitől egyetemi tanulmányainak befejeztéig itt járta végig. A várost, amelyhez ifjúkori emlékei fűzik, második otthonának tekinti. Szülei pedagógusok, korán meghalt édesapja 1951-ig a Tanárképző Főiskola tanszékvezetője volt. A szerző matematika-fizika szakot végzett, majd a hírközlés területén dolgozott napjainkig. Az Európai Minőségügyi Szervezet nivódíjasa. 2005-ig kilenc

éven át az Európai Távközlési Szabványosító Intézet 25 tagú vezető testületének választott tagja és az Európai Unió keleti bővítésével kapcsolatos szabványosítási ügyek felelőse. 2006-ban az International Biographical Centre beválasztotta a „21. század 2000 intellektuális kiválósága” közé. Hat – immár felnőtt – gyermek édesapja. Legidősebb fia a budapesti Operaház karmestere és a Szegedi Ünnepi Játékok művészeti vezetője.

2007. május 24

X 7 1 4 8 5

helt. 20
XB 75427

Megrendelhető:

terjesztes@belvedere.meridionale.hu

Kiadta: BELVEDERE MERIDIONALE

6725 Szeged, Hattyas sor 10.

belvedere@jgytf.u-szeged.hu

szerk@belvedere.meridionale.hu

www.belvedere.meridionale.hu

Felelős kiadó: DR. SZEGFŰ LÁSZLÓ

Kiadóvezető: JANCÁS CSABA

Műszaki szerkesztő: SZUPERÁK ATTILA

Nyomta: BÁBA NYOMDA

Felelős vezető: DR. MAJZIK ISTVÁN

13.312

A szerző – Kesselyák Péter – ötéves gyermekkorától, 1941-től kezdve 19 éven át volt Szeged lakója, iskolai éveit az első elemőtől egyetemi tanulmányainak befejeztéig itt járta végig.

A várost, amelyhez ifjúkori emlékei fűzik, második otthonának tekinti.

Szülei pedagógusok, korán meghalt édesapja 1951-ig a Tanárképző Főiskola tanszék-vezetője volt.

A szerző matematika-fizika szakot végzett, majd a hírközlés területén dolgozott napjainkig.

Az Európai Minőségügyi Szervezet nívódíjasa. 2005-ig kilenc éven át az Európai Távközlési Szabványosító Intézet 25 tagú vezetőtestületének választott tagja és az Európai Unió keleti bővítésével kapcsolatos szabványosítási ügyek felelőse.

2006-ban az International Biographical Centre beválasztotta a „21. század 2000 intellektuális kiválósága” közé.

BELVEDERE
MERIDIONALE